Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi / Journal of Balkan Research Institute
Cilt/Volume 11, Sayı/Number 2, Aralık/December 2022, ss. 311-380.

Geliş - Received: 27.09.2022 Kabul - Accepted: 18.11.2022

DOI: 10.30903/Balkan.1226425

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

YUNAN ŞAİR GEORGİOS ZALOKOSTAS VE 1826 MESOLONGİ KUŞATMASI HAKKINDAKİ ŞİİRİ: "TO MESOLOGGİON"*

Bülent AKYAY**

ÖZ

Yunan şair Georgios Zalokostas, 1826 yılındaki Mesolongi kuşatması ve bu kuşatma neticesinde kuşatılanların çıkış hareketi ile şehrin düşmesine dair tarihî bir olayı ele alan "To Mesologgion" adlı uzun bir şiiri yazdı. Söz konusu şiir Çağdaş Yunanistan'ın ilk edebî ekolü olan Birinci Atina Ekolü dâhilinde yer almaktadır ki bu ekol 1830-1880 yılları arasında Yunanistan'da etkili oldu. Nitekim Yunan bağımsızlığından sonra, Yunanistan'ın temel entelektüel merkezleri komşu İyon Adaları (Yedi Adalar) ve yeni Yunan Krallığı'nın başkenti Atina idi. Bu dönemde yeni bir siyasi, idari ve kültür hayatı oluşturmak için çaba gösteren Yunanistan'ın ortaya çıkan ilk edebî ekolünün ana unsuru Romantizm olup bazı özellikleri Modern Yunanca'nın en saf hali olan Katharevousa'nın kullanımı, Fransız romantizminin etkisi, pesimizm ve melankoli, retorik tarz, vatansever lirik ton ve 1821 Yunan İsyanı sürecinden temalardır.

Birinci Atina Ekolü şairlerinden Yanya Syrrako doğumlu Georgios Zalokostas (1805-1858), Tepedelenli Ali Paşa dönemindeki baskılar üzerine ailesiyle İtalya'ya göç etmiş, burada İtalyan ve Yunan edebiyatları, ardından da hukuk tahsil etmişti. 1821'de Yunan ayaklanması başlayınca Yunanistan'a dönen Zalokostas Türklere karşı savaştı ve 1826 Mesolongi kuşatmasında yer aldı. Mesolongi kuşatmasında yer alması ve şehirden çıkış hareketine katılması onu aynı zamanda bu tarihî olayın tanığı yapmakta ve bu durum şiirine ayrı bir nitelik kazandırmaktadır.

---

* Bu makale, 1-4 Eylül 2022 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen "VIII. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu: Balkanlar'da Kültür, Mimari ve Sanat" adlı uluslararası sempozyumda sunulmuş bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Balkan Araştırma Enstitüsü, Balkan Tarihi Anabilim Dalı, Edirne, ORCID: orcid.org/0000-0002-3370-4800, E-posta: bulentakyay@trakya.edu.tr

OPEN ACCESS

© Copyright 2022 Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi

1851'den 1877 yılına kadar Atina'nın entelektüel hayatına, toplumda şiirin sahip olduğu önemli yeri kanıtlayan ve önemli bir kurum haline gelen şiir yarışmaları hâkimdi. Zalokostas, 1851 yılında Atina Üniversitesi'nin düzenlediği "Ralleios" şiir yarışmasının ilkinde 1826 Mesolongi Kuşatmasını konu alan "To Mesologgion" adlı şiiriyle ödül kazandı. Bu makalede çağdaş Yunan edebiyatı tarihinin adı geçen edebî ekolü çerçevesinde Yunan şair Georgios Zalokostas ve "To Mesologgion" şiiri irdelenecektir. 1826 Mesolongi Kuşatması tarihî açıdan incelenirken, şiirin coğrafî mekânı, Yunan mitolojisine ait unsurlar, Hristiyanlığa ait unsurlar, kuşatmada yer alan tarihî şahsiyetler ve şiirdeki "öteki" gibi temalar değerlendirilecek ve ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yunanistan, Çağdaş Yunan Edebiyatı, Birinci Atina Ekolü, Georgios Zalokostas, Mesolongi Kuşatması.

THE GREEK POET GEORGIOS ZALOKOSTAS AND HIS POEM ABOUT THE SIEGE OF MISSOLONGHI IN 1826: "TO MESOLOGGION"

ABSTRACT

The Greek poet Georgios Zalokostas wrote a long poem, "To Mesologgion", which deals with the siege of Missolonghi and the sortie of the besieged as a result of this siege and the fall of the city in 1826 as a historical event about. The poem in question is included in the First Athenian School, the first literary school of contemporary Greece, which was influential in Greece between the years 1830 and 1880. Indeed, after Greek independence, Greece's main intellectual centers were the neighboring Ionian Islands and Athens, the capital of the new Greek Kingdom. During this period, while Greece was trying to create a new political, administrative and cultural life, the main element of the first literary school that emerged in the country was Romanticism. Some features of this school are the use of Katharevousa, the purest form of Modern Greek, the influence of French romanticism, pessimism and melancholy, rhetorical style, patriotic lyrical tone, and themes from the 1821 Greek Revolt.

Georgios Zalokostas (1805-1858), born in Ioannina Syrrako, one of the poets of the First Athenian School, emigrated to Italy with his family due to the pressures during the reign of Tepedelenli Ali Pasha, where he studied Italian and Greek literature, and the law. He returned to Greece when the Greek revolt started in 1821. Zalokostas fought against the Turks and took part in the siege of Missolonghi in 1826. His participation in the siege of Missolonghi and his participation in the sortie to leave the besieged city also makes him a witness of this historical event and this testimony gives his poem a special quality.

YUNAN ŞAİR GEORGİOS ZALOKOSTAS VE 1826 MESOLONGİ KUŞATMASI HAKKINDAKİ ŞİİRİ: "TO MESOLOGGİON"

From 1851 to 1877, the intellectual life of Athens was dominated by poetry competitions, which became an important institution, proving the important place of poetry that occupied society. Zalokostas won the first prize in the "Ralleios" poetry competition organized by the University of Athens in 1851 with his poem "To Mesologgion", which was about the Siege of Missolonghi in 1826. In this article, the Greek poet Georgios Zalokostas and his award-winning poem "To Mesologgion" will be examined within the framework of the mentioned literary school in the history of contemporary Greek literature. While the Siege of Mesolongi in 1826 is dealt with from a historical perspective, the geographical space, elements of Greek mythology, elements of Christianity, historical figures in the siege, and the "other" in the poem will be evaluated and discussed thematically.

Keywords: Greece, Contemporary Greek Literature, First School of Athens, Georgios Zalokostas, Siege of Missolonghi.

EXTENDED ABSTRACT

The "Old" or "First" School of Athens constitutes the first literary school in Greece, which gained its independence. This school developed in the period between 1830 and 1880, which was a period in which the newly established Greek state tried to create a new political, administrative and cultural life. During this period, those who played the leading role in the field of literature in Greece were Phanariot Greeks who came to Greece from Istanbul, and those from Wallachia and Moldavia. The Phanariots, who had received a French education, introduced European romanticism into contemporary Greek literature and used Katharevousa, a Greek language that emulated ancient Greek and was considered "pure", which was an enlightened language compared to the colloquial Dimotiki. For this reason, the First Athenian School was also called the "Romantic School of Athens" by literary critics. Because this school completely represented the Greek interpretation of European romanticism.

The distinctive romantic features of the aforementioned School of Athens are summarized as follows: Alienation, restlessness, constant mobility, dissatisfaction, even partially the boiling opposition and rebellion of the artist against his political and social environment, the recourse to the saving trick of religion, pessimism, the excessive intensity of passion, exaggeration of feelings and emotions, patriotism, irony, and satire. In the First School of Athens, classicism had a parallel and even as strong influence as romanticism. For this reason, at the same time, often in the

same authors, the features of romanticism on the one hand, and classicism on the other hand coexist or combine them.

The mainly quantitative culmination of the poetry production of the First Athenian School was directly subordinated to the institution of poetry competitions. The Ralleios (1851-1860) and Voutsinaios Poetry Competition (1862-1877) also provided the arena for the formation and expression of the views of the university criticism that apply not only to contemporary poetry but also to important intellectual issues in general. The Ralleios Poetry Competition made a decisive contribution to the spread of the ancient language in poetry. Since 1852, it was stipulated that poems written in the spoken language would not be accepted into the competition.

In addition, during these competitions, the transition of poetry production from lyric to dramatic and epic genre especially strengthened, while university critics' harsh criticisms of romanticism contributed to the strengthening of classicalist poetic tendencies. While the main features of 1850-1870 poetry were archaeology, patriotism, and rhetoric, the poetry of the period was characterized by the revival of ancient metrics, that is, the creation of modern Greek lines or stanzas based on the tonal diversity of ancient Greek prosodic patterns. Among the main representatives of the first period of the First Athenian School are Alexandros Soutsos (1803-1863), Panagiotis Soutsos (1806-1868), and Alexandros Rizos Ragkavis (1809-1892), as well as Georgios Zalokostas (1805-1858).

The Greek poet Georgios Zalokostas was born in the village of Syrrako in Epirus in 1805 and died in Athens in 1858. Zalokostas is a person who participated in the Greek Revolt of 1821 as a warrior. Previously, he lived in Livorno, Italy, and studied at the University of Pisa, Faculty of Law. He settled in Pyrgos city of Ileia with his family in 1821 and joined the Greek rebellion. He took part in the siege of Missolonghi in 1826. Later, he served as an officer in the Gendarmerie units. Zalokostas published critical notes in various publications of the period and participated in university poetry competitions.

Zalokostas married in 1840 and had nine children. However, only two of these children survived. This loss of children shook him spiritually and he finally died on September 3, 1858. Georgios Zalokostas was recognized as an ardent patriot, proud and personable. He is considered by many to be the best poet of his time and the Athenian School. In addition, according to the common opinion, his poetry was permanently stigmatized by family tragedy. For the tragic loss of his children, he wrote the most touching and exciting poems of the First Athenian School, entitled Ο Βοριάς

που τα Αρνάκια Κρυώνει (The Northern Wind That Chills the Lambs). In fact, Ioannis Panagiotopoulos describes him as "the poet of child pain".

He wrote his first poems in the spoken language, Dimotiki, but later returned to Katharevousa. On the one hand, the influence of Italian neoclassicism pushed him to write large epic-lyrical compositions, strictly adhering to the rules of meter and rhyme, on the other hand, the Ionian school, and especially the poet Solomos, associated it with the Dimotic tradition and colloquialism. He participated in the first five Ralleios poetry competitions (1851-1855). Many of his poems, which he wrote in Dimotiki were included in school textbooks, and others were turned into songs. However, from the Italian language which he knew very well, he also translated the poems of Italian literary figures such as Torquato Tasso and Ugo Foscolo.

Since he personally experienced the events of the 1821 Greek Revolt, he devoted a large part of his poetry creativity to the great stages of this struggle and to the praise of those who took part in this struggle. In his very long poems, he narrated the battles of the Greek Revolt with patriotic enthusiasm. His epic poems were written in Katharevousa, as it was the language used by the intellectuals of the period. He wrote his lyric poems in the colloquial language (Dimotiki). Zalokostas was also recognized by the people mainly thanks to these poems in Dimotiki.

Mesolongi is located in western Greece and the city is today the capital of the regional administrative unit of Aitolia-Akarnania and the center of the municipality called as Ιερά Πόλις Μεσολογγίου (Holy City of Missolonghi). During the Ottoman period, it was within the sancak of Karlı-ili. When the Greek Revolt began in the spring of 1821, Missolonghi was the first to join the revolt in the region of Western Greece on May 20, 1821, led by the notables of the town, primarily A. Razi-Kotsikas, P. Papaloukas, and A. Kapsalis.

The location of the city made Missolonghi a vital fortress for the Greeks during the revolution. Missolonghi was strategically located near the Peloponnese and the Ionian Islands, protected by a chain of small islands and a lagoon from the sea and a wall and marshland on the land side. Departing from Marseille, Alexandros Mavrokordatos arrived in the town in July 1821. Independent of the authority of Dimitrios Ypsilantis in Peloponnese, Mavrokordatos made Missolonghi a base for his attempts to establish his own center of power in western Greece. As a matter of fact, by November 4, Mavrokordatos and his political allies convened in Missolonghi an assembly of regional representatives, which formed a separate governing body, the "Senate of Western Continental Greece".

During the Greek Revolt, the city of Missolonghi was besieged by Ottoman forces from October 25 to December 31, 1822, and then between April 15, 1825, and April 10, 1826. The first siege in 1822 was an unsuccessful attempt by Ottoman forces to seize the strategic port city of Missolonghi in the early stages of the Greek revolt.

The main Siege of Missolonghi took place from April 15, 1825, to April 10, 1826. Missolonghi's location was on a long stretch of land surrounded by a lagoon filled with islands, giving it a strong defensive position and opportunity. Three islets, Marmara, Kleisova, and Aitoliko, controlled the entrance to the lagoon. On the land-facing east side, most of the land was marshy, and on the east side was a wide open plain. The town was surrounded by earthen walls, but its defenses were strengthened by the construction of a series of fortifications. The defenders were about 3,000, mostly Greek, but a few of them were Italian, Swiss, and German Philhelens. The Ottoman forces were 20,000, of which 8,000 were professional soldiers, the rest were irregular Albanians and about 4,000 were Greeks employed in the construction of Ottoman trenches.

However, Resid Pasha was at the end of his long and weak supply lines and did not have enough shells to break down the walls of Missolonghi. Whenever a breach was made in the defense, offensive attempts were repelled by fierce Greek counterattacks. The fact that the Greek captain Andreas Miaoulis was able to bring supplies to the city thwarted the Ottoman attempt to surrender by starving the city. Heavy rains in October 1825 had turned the Ottoman trenches into swamps.

In the autumn of 1825, Mehmed Ali Pasha, the more or less independent governor of Egypt, sent a new fleet of 135 ships, to join the expeditionary force of his son Ibrahim Pasha, already in Greece. Reinforced with 10,000 new Egyptian soldiers, Ibrahim Pasha crossed the Peloponnese and joined the siege in January. Meanwhile, Greek captain Miaoulis continued to break the Ottoman naval blockade and bring supplies. Crossing the Gulf of Corinth, Ibrahim Pasha joined the commander of the Ottoman forces, Resid Mehmed Pasha, in early 1826. Ibrahim Pasha brought many cannons and shells with him on February 24, 1826, Egyptian forces bombarded Missolonghi with a heavy bombardment.

Ibrahim Pasha decided to make the city surrender by starving it. To do this, however, he had to seize the islets in the lagoon. On March 9, 1826, the island of Vasiladi was captured. On March 12, Egyptian troops attacked the islets of Dolmas (Tolmas) and Poros, which surrendered after intense bombardment. With the islets finally under the control of the Egyptian troops, supplies from the sea could no longer reach the city. When the

Ottomans captured the fortress island of Anatolikon, the Greek captain Miaoulis was unable to bring supplies.

Although Ibrahim Pasha demanded the surrender of the city, this request was rejected by the Greeks. On April 6, 1826, Resid Pasha dispatched about 2,000 Albanian and Turkish soldiers to the island of Kleisova, but Ottoman troops got stuck in the mud as they landed, making an easy target for Greek snipers, while Resid Pasha himself was wounded. After the failure of this first attack on Kleisova, approximately 3,000 Egyptian soldiers made a second attempt that same morning. But the soldiers were again shot on the shore by the Greeks.

When Captain Miaoulis could no longer bring food, the people in Missolonghi began to starve. As a matter of fact, the situation became hopeless for the defenders as people died of hunger. After nearly a year of resistance, Greek leaders made a plan to flee the city. The Greeks under siege decided that some of the war-age men would burst out of the gates and try to get the women and children to safety, while the rest remained there to defend the town to the death on April 10/22, 1826. If Georgios Karaiskakis near Missolonghi attacked the Turkish lines from behind, this could create a moment of distraction for the besieged Greeks to flee the city. The dying and/or the very sick piled up in houses filled with gunpowder to blow themselves up when the Ottomans arrived. All captured Ottoman prisoners were killed. The Ottoman side was informed of this escape plan by some fugitives. But Ibrahim, who preferred the Greeks to flee to protect his troops from further fighting, did little to thwart the Greeks.

On the night of 10/22 April, Karaiskakis failed to carry out the attack he had promised, but the Greeks heard shots from the eastern hills and assumed he had arrived. As the defenders stormed out of the city gates, they were fired upon by the Turks and Egyptians in the positions. As Ottoman-Egyptian forces entered the city, many of the Greeks panicked and fled behind the walls. Thousands were crushed to death in the turmoil, and others fell into a ditch and drowned. Ottoman-Egyptian troops set the city on fire. The next morning, the Turks entered Missolonghi. Rather than surrender, most Greeks committed suicide by blowing themselves up with gunpowder. Due to its heroic resistance, Missolonghi was awarded the honorary title of "Iera Polis" (Holy City), unique among other Greek cities.

The poem "To Mesologgion" was dedicated to King Othon of Greece by the poet Georgios Zalokostas on 20 May / 1 June 1851 in Athens. The poem in question is a very long poem, and has three parts with "A΄/1st", "B΄/2nd" and "Kleisova" sub-titles. In the first part, there are 19 stanzas (171 lines) consisting of nine verses, in the second part 31 stanzas

(186 lines) consisting of six verses, and in the last part titled "Kleisova", there are 64 stanzas with four lines each (256 lines). In this way, the poem consists of 613 lines in total.

The poem takes place in Missolonghi and islets in the lagoon. In the poem, the siege of Misssolonghi, the battles in the islets of the Mesolongi lagoon, Vasiladi, Tolmas, and Poros are mentioned, while the battles in the Kleisova islet are discussed under a separate sub-title as stated above. In this section, mostly Kitsos Tzavellas, one of the Greek revolutionaries, is mentioned and highlighted and his superiority is emphasized.

In this article, the Greek poet Georgios Zalokostas and his award-winning poem "To Mesologgion" will be examined within the framework of the first literary school in the history of contemporary Greek literature. The Siege of Missolonghi, which inspired the poet and in which he personally took part, will also be evaluated and discussed thematically from a historical perspective, such as the geographic space, the elements of Greek mythology, the elements of Christianity, the historical figures in the siege and the "other" concept.

Giriş

"Eski" veya diğer adıyla "Birinci" Atina Ekolü, bağımsızlığını elde eden Yunanistan'ın ilk edebiyat okulunu teşkil etmektedir. Bu ekol 1830-1880 yılları arasındaki dönemde gelişmiştir ki bu dönem yeni kurulmakta olan Yunan devletinin yeni bir siyasi, idari ve kültür hayatı oluşturmak için çabaladığı bir dönemdir.

Bu dönemde ülkede edebiyat alanında başrolü oynayanlar, almış oldukları eğitimler gereği, Yunanistan'a İstanbul'dan gelen Fenerli Rumlar ile Eflak ve Boğdan'dan gelenlerdi. Fransız eğitimi almış olan Fenerliler, çağdaş Yunan edebiyatına Avrupa romantizmini soktukları gibi konuşma dili olan Dimotiki'ye nazaran aydın dili olan, antik Yunancaya öykünen ve "saf" kabul edilen bir Yunanca olan Katharevousa'yı kullanıyorlardı. Bu yüzden Birinci Atina Ekolü, edebiyat eleştirmenleri tarafından "Atina'nın Romantik Ekolü" olarak da adlandırılmıştır. Zira bu ekol tamamen Avrupa romantizminin Yunan yorumunu temsil ediyordu.[1]

[1] Alexandra Marina Dapoudani, *Çağdaş Yunan Edebiyatında Birinci Atina Ekolü (1830-1880) ve Atina Romantik Akım Şiirlerinde Pesimizm*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay, Edirne 2021, s. 2-3.

Birinci Atina Ekolü'nün, Çağdaş Yunan Edebiyatının yükselişi ve gelişmesindeki önemi büyüktür. Bu okul ve onun önemli temsilcileriyle çağdaş Yunan edebiyatının ilerideki gelişmesinin temelleri atılmıştır. Bu çerçevede 1851-1877 yılları arasında Atina'nın entelektüel hayatında, toplumda şiirin sahip olduğu önemli yeri gösteren ve kurumsallaşan şiir yarışmaları düzenlendi.[2] Şair Georgios Zalokostas, 1851 yılında Atina Üniversitesi'nin düzenlemiş olduğu "Ralleios" şiir yarışmasının ilkinde Yunan Ayaklanması sırasında yaşanan ve tarihî bir olay olan Mesolongi Kuşatmasını konu alan *To Mesologgion / Mesolongi* adlı şiiriyle ödül kazandı. Bu çalışmada çağdaş Yunan edebiyatı tarihinin ilk edebî ekolü çerçevesinde Yunan şair Georgios Zalokostas ve "To Mesologgion" şiiri incelenecektir. Şiire ilham veren Mesolongi Kuşatması da tarihî perspektiften tematik olarak değerlendirilip ele alınacaktır. Çalışmada yer alan Mesolongi kuşatmalarına dair tarihî arka plan ise ana hatlarıyla ele alınmış ve ağırlıklı olarak hadiseler savunan tarafı ilgilendirdiği kadarıyla verilmiştir.

1. Birinci (Eski) Atina Ekolü

Birinci (veya Eski) Atina Ekolü (Okulu), 1830-1880 yılları arası dönemde Atina'da ve daha genel olarak da Yunan/Rumların yaşadığı bölgelerin Patra, Ermoupoli, İstanbul, İzmir vb. kent merkezlerinde yazılan şiiri ifade etmektedir. 1830'larda, Yunanların ulusal restorasyonu, farklı özelliklere sahip yerel bir edebiyatın gelişmesine elverişli sosyopolitik koşullar yaratırken, 1880'lerde ortaya çıkan 1880 edebî kuşağının varlığıyla bu okulun yaratıcı döngüsü tamamlandı.[3] 19. yüzyılın bu döneminde Atina Ekolü karşısında İyon adaları/Yedi adalar (Eptanisia) Ekolü yer alıyordu[4].

---

[2] Atina Üniversitesi şiir yarışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Panayotis Moullas, *Les Concours Poetiques de l'Université d'Athenes 1851-1877*, Archives Historiques de la Jeunesse Grecque, Secrétariat Général à la Jeunesse, Athènes 1989.

[3] Birinci (veya Eski) Atina Ekolü hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. K. Th. Dimaras, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 2000, s. 351-375, 389-404; Mario Vitti, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Εκδόσεις Οδυσσεας, Αθήνα 2003, s. 205-239; Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση και Πεζογραφία 1821-1992*, (μετάφραση) Ευαγγελία Ζουργού, Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996, ss. 49-81; Linos Politis, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Ζ΄ Έκδοση, Αθήνα 1993, ss. 168-183.

[4] Dönemin diğer ekolü olan İyon adaları/Yedi adalar (Eptanisia) Ekolü için bkz. Euripidis Garantoudis, "Επτανησιακή Σχολή", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα,*

Atina ve İyon adaları arasındaki çeşitli kültürel farklılıklar arasında en temel olan fark dilde bulunabilir ki İyon adalarında konuşma dili (Dimotiki) hâkim iken, Atina'da Katharevousa hüküm sürdü.[5]

Bu ekolün başlangıcı ve bitişi iki edebî olayla tanımlanmaktadır: 1831 yılında Panagiotis Soutsos'un Yunanistan'a romantizmi getirdiği kabul edilen *Ο Οδοιπόρος / Gezgin* adlı eserinin yayımlanması ve 1880 yılında Atina romantizminin son eylemi olarak kabul edilen bir olay olan Akhilleas Paraskhos'un *Βύρον στο Μεσολόγγι / Byron Mesolongi'de* şiirini okumasıdır. Çoğu edebiyat araştırmacısı, Birinci Atina Ekolü'nün kesin olarak Avrupa Romantizminin etkisiyle tanımlandığını kabul etmektedir. Söz konusu Atina Okulu'nun belirgin romantik özellikleri (ki bunlar İyon adaları romantizminde de görülür) özetle şu şekilde ifade edilmektedir: Yabancılaşma, huzursuzluk, sürekli hareketlilik, memnuniyetsizlik, hatta kısmen sanatçının siyasi ve sosyal çevresine karşı kaynayan muhalefeti ve isyanı, dinin kurtarıcı hilesine başvuru, karamsarlık, tutkunun aşırı yoğunluğu, duygu ve hislerin abartılması, vatanseverlik, ironi ve hiciv. Birinci Atina Okulu'nda klasisizm, romantizme paralel ve hatta en az romantizm kadar güçlü bir etkiye sahipti. Aslında, klasikçi ruhun etkisi sadece edebiyata değil, tüm sanat biçimlerine (örneğin görsel sanatlar) ve dönemin eğitim anlayışına nüfuz etti. Bu sebeple, aynı zamanda, genellikle de aynı yazarlarda, bir yanda romantizmin özellikleri, diğer yanda ise klasisizm bir arada bulunmakta veya bunlar birleştirilmektedir.[6]

Birinci Atina Okulu'nun şiir üretiminin esas olarak nicel zirvesi, doğrudan şiir yarışmaları kurumuna bağlı oldu. Ralleios (1851-1860) ve Voutsinaios Şiir Yarışması (1862-1877) aynı zamanda o zamanki üniversite eleştirisinin sadece çağdaş şiir için değil, aynı zamanda genel olarak önemli entelektüel meseleler için de geçerli olan görüşlerinin oluşumu ve ifadesi için bir alan teşkil etti. (Bu algıların bir aynası, hâkim-üniversite profesörlerinin rapor metinleri ve yargılarıdır). Böylece, büyük bir bölümü önemsiz olan yarışmalarda üretilen şiir metinleri, üniversite eleştirisinin

---

Ρεύματα, Όροι, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, s. 678-680; İbrahim Kelağa Ahmet, Alexandra Marina Dapoudani, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Yedi Adalar Ekolü Temsilcilerinin Şiirlerinde Romantizm", *Balkan Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları I,* (ed.) İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yay., Edirne 2021, s. 75-80.

[5] Euripidis Garantoudis, "Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, s. 1661.

[6] Garantoudis, *a.g.m.*, s. 1661.

temel ilkelerini takip etti. Ralleios Şiir Yarışması, şiirde antik dilin yaygınlaşmasına belirleyici bir katkı yaptı. Zira 1852'den itibaren konuşma dilinde yazılan şiirlerin yarışmaya kabul edilmeyeceği şartı getirilmişti. 1853'te Panagiotis Soutsos'un bir makalesi, yeni Helenizmin entelektüel yoksulluğuna bir çözüm olarak eski Yunan dilinin kademeli olarak canlandırılmasını destekledi. Bu dilbilimsel manifesto, 19. yüzyılın ortalarında entelektüellerin büyük bir bölümünü karakterize eden, antikiteye yönelik klasisist eğilimin en iyi bilinen tezahürlerinden biriydi.[7]

Ayrıca bu yarışmalar döneminde şiir üretiminin lirikten dramatik ve epik türe geçişi özellikle güçlenirken, üniversite eleştirmenlerinin romantizme yönelik sert eleştirileri klasisist poetik eğilimlerin güçlenmesine katkıda bulundu. 1850-1870 şiirinin temel özellikleri arkeoloji, vatanseverlik ve retorik iken, dönemin şiiri eski ölçülerin yeniden canlanmasıyla, yani eski Yunancanın aruz kalıplarının ton çeşitliliğine dayanan modern Yunan dizelerinin veya kıtalarının yaratılmasıyla karakterize edildi. Birinci Atina Ekolü'nün ilk döneminin başlıca temsilcileri arasında Aleksandros Soutsos (1803-1863), Panagiotis Soutsos (1806-1868) ve Aleksandros Rizos Ragkavis (1809-1892) ile beraber Georgios Zalokostas da (1805-1858) yer almaktadır.[8]

2. Yunan Şair Georgios Zalokostas

Yunan şair Georgios Zalokostas 1805 yılında Epir'deki Syrrako köyünde doğdu ve 1858 yılında Atina'da öldü. Tepedelenli Ali Paşa'nın bölgeyi yönettiği sırada doğan Georgios Zalokostas'ın babası Khristodoulos, keyfi olarak konan vergileri ödemeyi reddedince, gözden düştü, mülküne el konuldu ve 1814'te karısı ve çocukları Nikolaos ve 9 yaşındaki Georgios'un ardından İtalya'daki Livorno kentine göç etmek zorunda kaldı. Burada yaşamış ve Pisa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okumuştu. Zalokostas 1821 Yunan İsyanı'na savaşçı olarak katılmış bir kimsedir. Nitekim 1821'de Yunan İsyanı başlayınca ailesiyle birlikte 16 yaşında Yunanistan'a dönerek İleias'ın Pyrgos şehrine yerleşti. Ertesi yıl ebeveynlerinin ölümünden sonra, iki kardeş, silaha sarılarak isyana katıldılar. Mesolongi'ye giderek burada savaştılar. Zalokostas, Mesolongi'den çıkış hareketinde sağ olarak kurtulmayı başardı.[9]

---

[7] Aynı yerde, s. 1662.
[8] Aynı yerde.
[9] Aleksis Ziras, Vasilis D. Anagnostopoulos, "Ζαλοκώστας, Γεώργιος Χ.", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008,

Yunan bağımsızlığının akabinde 1830 yılında George Zalokostas, Batı Yunanistan birliklerinin genel müfettişi olan Papastathopoulos'a sekreter olarak atanırken, 1833'te ise Poros Deniz Müdürlüğü'nün muhasebecisi olarak atandı. Jandarma birliklerinde subay olarak görev aldı. 1836'da (teğmen dengi mali hizmet subayı) rütbesine terfi etti ve Nafplion'da görevlendirildi. 1845'te epikatalimatias (yüzbaşı dengi) rütbesine terfi etti ve 1847'de kalıcı olarak Atina'ya taşındı. Yunanistan'ın bağımsızlığı sonrasında I. N. Leivadea ile birlikte *Mnimosyni* dergisinin editörlüğünü yaptı. Ayrıca 1853-1855 yılları arasında "Euthyvoulos" takma adıyla *Euterpi* edebiyat dergisinin direktörlüğünü yaptı. Zalokostas, aynı zamanda dönemin çeşitli yayınlarında eleştirel notlar yayımladı ve üniversite şiir yarışmalarına katıldı. 1853 yılında yaşanan ilgili tartışmada özgün bir duruş sergiledi ve bir eleştirmen olarak şiirde açıklık ve edebîlik/gerçeklik talebini savundu.[10]

Zalokostas 1840 yılında evlenerek dokuz çocuk sahibi oldu. Ancak bu çocuklarından sadece ikisi sağ kalabildi. Bu evlat kayıpları kendisini ruhen çok sarstı ve nihayet 3 Eylül 1858'de hayatını kaybetti. Georgios Zalokostas, ateşli bir vatansever, gururlu ve kişilik sahibi bir insan olarak tanındı. Birçok kişi tarafından döneminin ve Atina Ekolü'nün en iyi şairi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca oluşan ortak kanaate göre, onun şiir sanatı, aile trajedisiyle sabit bir şekilde damgalanmıştır. Çocuklarının trajik kayıpları için Birinci Atina Ekolü'nün en hisli ve en heyecan verici şiirlerini *Ο Βοριάς που τα Αρνάκια Κρυώνει / Kuzucukları Üşüten Kuzey Rüzgârı* başlığıyla yazmıştır. Hatta İoannis Panagiotopoulos onu "evlat acısının şairi" olarak nitelendirmektedir.[11]

İlk şiirlerini konuşulan dil olan Dimotiki ile yazdı, ancak sonrasında Katharevousa'ya döndü. Bir yanda İtalyan neoklasizminin etkisi onu, ölçü ve kafiye kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalarak büyük epik-lirik kompozisyonlar yazmaya itti, diğer yanda İyonya okulu ve özellikle de şair Solomos onu Dimotik gelenek ve konuşma diliyle ilişkilendirdi. İlk beş Ralleios şiir yarışmasına katıldı (1851-1855). Tarihî şiirleri "Faliro'nun

s. 761; Georgios Th. Zoras, *Ο Ελληνικός Ρομαντισμός και οι Φαναριώται*, Πανεπιστήμιον Αθηνών - Φιλοσοφική Σχολή, Αθήνα 1975, s. 287; *Η Ποίηση της Ελληνικής Επανάστασης 1821*, Ανθολόγηση, εισαγωγικές σημειώσεις, επιμέλεια, εργοβιογραφικά σημειώματα: Κώστας Σταμάτης, Εκδόσεις Πατάκη – Ανθολογίες, Αθήνα, Δεκέμβριος 2020, s. 528-529.

[10] Zoras, *a.g.e.*, s. 288; Ziras, Anagnostopoulos, *a.g.m.*, s. 761.

[11] Dapoudani, *a.g.t.*, s. 171.

Gölgeleri" (1844), "Botsaris" (1850), "Mesolongi" (1851), "Preveze'nin girişi" (1852), "Armatoller ve Kleftler" (1853) retorizm ile karakterize edilirken, Dimotiki olarak yazdığı şiirlerinin birçoğu daha sonraki yıllarda özellikle popüler oldu. Şiirlerinin çoğu okul ders kitaplarına da dâhil edildi ve diğerleri ise şarkılara dönüştürüldü: "Kuzucukları Üşüten Kuzey Rüzgârı", "Sevdiğim bir çoban kız", "Sevdikleri ölmüş", "Keklik", "Aya doğru" vb.[12] Bununla birlikte, gayet iyi bildiği İtalyan dilinden, Torquato Tasso (1544-1595) ve Ugo Foscolo (1778-1827) gibi İtalyan edebiyatçıların şiirlerini de tercüme etti.[13]

Bu tercüme faaliyetleri arasında Zalokostas'ın 1841 yılında İtalyan şair Francesco Gherardi Dragomanni'nin Mesolongi'nin düşmesi hakkında yazmış olduğu İtalyanca şiiri[14] de Yunanca'ya çevirdiği görülmektedir. Bu çevirisinin takdiminde şiiri "*Dragomanni'nin Mesolongi'nin şanlı düşüşü için yazdığı ağıtı, cesur bir ruhun işareti*" ve "*isyan eden Yunanistan'ı bastırmak için savaşan Arap ordusuna paralı asker olarak tutulan Hıristiyanların utanç verici akşam dualarına karşı asil bir öfkenin sonucu*" olarak görmektedir. Yine burada Dragomanni'den sonra İtalyan şair Mezzanotte'nin üç kantoluk "Mesolongi Kuşatması" başlıklı bir şiir yazdığı ve bir başka anonim şairin de (Arpa della prima età di A.F.M.) 1841'de "Mesolongi'nin Yıkımı" adlı bir şiir yayımladığı bilgisini vermiştir. Ayrıca Dragomanni'nin ağıtını "*kayda değer bulduğunu, zira Osmanlı donanmasının Pylos'ta yok edilmesinden önce yazılmış olup, Yunanistan'ın kurtuluşu hakkında bir tür kehanet içerdiğini*" belirterek, "*bu şiiri tam da bu sebeple ve iyi İtalya'nın bu iyi oğlunun Helenseverliği övgüye değer olduğu için tercüme ettim*" açıklamasında bulunmuştur.[15]

Zalokostas, halkın önüne takriben 40 yaşlarında iken çıkmıştı. 1821 ayaklanmasının hadiselerini bizzat yaşadığından şiir yaratıcılığının büyük bir kısmını bu mücadelenin büyük safhalarına ve bu mücadelede yer alanların övülmesine ayırmıştır. Çok uzun olan şiirlerinde Yunan İsyanı'nın

[12] Ziras, Anagnostopoulos, *a.g.m.*, s. 761.
[13] Dapoudani, *a.g.t.*, s. 172; Zoras, *a.g.e.*, s. 289; *Η Ποίηση της Ελληνικής Επανάστασης 1821*, s. 529.
[14] Francesco Gherardi Dragomanni, *Per la caduta di Missolongi ai nemici della Grecia*, Fabris, Firenze 1841.
[15] "Per la caduta di Missolongi ai nemici della Grecia Ode di Francesco Gherardi Dragomanni / Τοις Εχθροίς της Ελλάδος κατά την πτώσην του Μεσσολογγίου Θρήνος Φραγκίσκου Γεράρδου Δραγομάνου", μετάφραση Γ. Χ. Ζαλοκώστα, Τύποις Φ. Καραμπίνη και Κ. Βάφα, Αθήνησι 1851, s. 3.

muharebelerini vatansever bir heyecanla hikâye etmiştir. Bu şiirleri, o dönem takdir edilmişler ve bunlardan bazıları, Atina Üniversitesi gözetiminde düzenlenen Ralleios şiir yarışmasında ödül kazanmıştır. Destansı epik şiirler, dönemin aydınlarının kullandıkları dil olduğu için Katharevousa'da yazmıştır. Lirik şiirlerini ise halk dilinde (Dimotiki) yazmıştır. Zalokostas esasen bunların sayesinde halk tarafından da tanınmıştır. Yunan dilinin iki şeklinin kullanılması, yani bir yandan halk dili, diğer yandan ise Katharevousa ile Zalokostas iki ekol, yani Yedi Adalar Ekolü ve Birinci Atina Ekolü arasında bir bağlantı, bir köprü oluşturmuştur.[16]

Zalokostas'ın edebî eseri tamamen şiirseldir. Morfolojik açıdan İtalyan Neoklasizmi (Modi, Alfieri, Leopardi), Primitif şiir ve Romantik ekolün etkilerini taşır; böylece, İtalyan şairlerden ritmi, mısranın olay örgüsünü, kafiyenin uyumunu ve zenginliğini aldı. İçerik açısından, Zalokostas'ın şiirinin temel temaları, kendisini esas olarak "Kutsal Savaş"ın bölümlerinin ve sahnelerinin tasviri ve Megali İdea'nın yükselişi aracılığıyla gösteren ülke sevgisi ve çocuklarının ölümleri üzerine yaşadığı babalık kederidir. Aşk teması şairi pek meşgul etmemiştir.[17]

Zalokostas'ın alana büyük katkısı Atina halkının İyon okulunu tanıması ve özellikle Solomos'un çalışmaları hakkındaki övgü dolu yargılarının yanı sıra lirik şiirleriyle ağırlıklı olarak çağdaşları ve sonraki şairler üzerinde yarattığı etki olmuştur.[18] Georgios Zalokostas'ın edebî eseri birçok kişi tarafından eleştirilse de onu öven çok daha fazla insan vardı. Genel olarak şiirinin birkaç kusuru (şiirsel yoldan çıkmalar, laf kalabalığı, bazen küstah retorik vb.) vardır, ancak güçlü yönleri (sadelik, samimiyet, nabız, renk, özgün lirizm, ritmik, melodik, hareketli dizeler vb.) de bulunmaktadır. Yaşadığı dönem ideolojik olarak fakir ve yüksek ilhamlar bakımından kısır olmasaydı, Zalokostas'ın kesinlikle modern Yunan şiirinde önemli bir konuma sahip olacağı düşüncesi de bulunmaktadır.[19]

3. Yunan Ayaklanması Sürecinde Mesolongi Kuşatmaları

Mesolongi Yunanistan'ın batısında yer almakta olup şehir günümüzde, Aitolia-Akarnania bölgesel idari biriminin başkenti ve İera

[16] Dapoudani, *a.g.t.*, s. 174-175.
[17] Zoras, *a.g.e.*, s. 288; *Η Ποίηση της Ελληνικής Επανάστασης 1821*, s. 529.
[18] Ziras, Anagnostopoulos, *a.g.m.*, s. 761.
[19] Zoras, *a.g.e.*, s. 289.

Polis Messolongiou denilen (Ιερά Πόλις Μεσολογγίου / Kutsal Mesolongi Şehri) belediyesinin merkezidir. Osmanlı döneminde ise Karlı-ili sancağı dâhilindeydi. Mesolongi, Akheloos ve Evinos nehirleri arasında bulunmaktadır ve Patras Körfezi'nde bir limana sahiptir. Arakynthos dağları şehrin kuzeydoğusunda yer alırken, Mesolongi-Aitoliko Lagünleri ise batısında bulunmaktadır. Antik çağda, kara kısmı körfezin bir parçasıydı. Kasaba, 16. yüzyılda bir balıkçı ve ticaret yerleşimi olarak sivrilmiştir. XIX. yüzyılın başlarında, Mesolongi, 5.500 nüfuslu küçük bir kasabaydı.[20]

1821 yılı baharında Yunan ayaklanması başladığında, Mesolongi, 2 Haziran 1821'de, başta Athanasios Razi-Kotsikas, Panos Papaloukas ve Apostolos Kapsalis olmak üzere kasaba ileri gelenlerinin liderliğinde Batı Yunanistan kesiminde ayaklanmaya ilk katılan yer oldu. Nisan ayı boyunca Mora ve doğu Yunanistan'da asi Yunanların başarılı oldukları söylentilerinin yayılmasıyla birlikte, kasabadaki Türk ailelerin çoğu, güçlü bir Osmanlı askerî varlığının bulunduğu yakındaki Vrakhori'ye çoktan tahliye edilmişti. Mesolongi kısa süre sonra yakındaki Anatoliko (Aitoliko) adasını hemen işgal eden kleft şefi Dimitrios Makris tarafından takviye edilince bunun üzerine orada bulunan birkaç Türk de direniş göstermeden orayı terk edip Vrakhori'ye gitti.[21]

Şehrin konumu, Mesolongi'yi isyan sürecinde Yunanlar için hayatî bir kale haline getirdi. Zira Mesolongi küçük adalar zinciri ve denizden lagünü ve kara tarafından da bir duvar ve bataklık arazisi ile korunuyor, stratejik bir şekilde Mora Yarımadası'nın ve İyon Adaları (Yedi Ada) yakınında bulunuyordu.[22] Marsilya'dan hareket eden Aleksandros Mavrokordatos, 1821 yılı Temmuz ayında kasabaya geldi. Mavrokordatos Mora'da bulunan Dimitrios Ypsilantis'in otoritesinden bağımsız olarak, Mesolongi'yi, Yunanistan'ın batısında kendi güç merkezini oluşturma

[20] Th. Doganis, "Μεσολόγγιον", *Μεγάλη Στρατιωτική και Ναυτική Έγκυκλοπαιδεία*. Τόμος Τέταρτος: Καβάδης-Μωριάς, Αθήνα 1929, s. 503; Markos Karasarinis, "Mesolonghi", *The Greek Revolution: A Critical Dictionary*, (ed.) Paschalis M. Kitromilides, Constantinos Tsoukalas, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge 2021, s. 248.

[21] İoanna Diamantourou, "Εξάπλωση της Επαναστάσεως κατά τον Απρίλιο και τον Μαϊο, Επέκταση και Ένταση των Πολεμικών Συγκρούσεων", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 112-113; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 249.

[22] Doganis, *a.g.m.*, s. 505.

girişimlerinin bir üssü haline getirdi.[23] Nitekim 4 Kasım'a gelindiğinde Mavrokordatos ve onun siyasi müttefikleri, Mesolongi'de ayrı bir yönetim organı olan "Batı Yunanistan Kıtası Senatosu"nu oluşturan bölgesel temsilcilerden oluşan bir meclis topladılar.[24]

Mesolongi'nin tahkimatları başlangıçta 2 metre genişliğinde ve 1,2 metre derinliğinde bir hendekle sınırlıydı, birçok yerde çöp dolu, ayrıca tamire muhtaç, on dört top bulunan 1 metreden pek yüksek olmayan küçük bir duvar vardı.[25] Yine de, şehir, 1822'de Osmanlı birliklerinin ele geçirme girişimine karşı direnmeyi başaracaktı.

Yunan ayaklanması sürecinde Mesolongi ilki 25 Ekim - 31 Aralık 1822 ve ikincisi 15 Nisan 1825 ile 10 Nisan 1826 tarihleri arasında olmak üzere Osmanlılar tarafından iki kez kuşatıldı. Bununla birlikte Osmanlı güçleri 20 Eylül - 17 Kasım 1823 tarihleri arasında Mesolongi yakınlarına yine gelmişlerdi. Bu kez Mesolongi ile Mesolongi lagününün deniz yollarını kontrol eden Aitoliko adasını kuşatmışlar fakat bu saldırı başarısız olmuştu.[*]

Birinci Mesolongi Kuşatması (25 Ekim - 31 Aralık 1822) Osmanlı kuvvetlerinin, Yunan ayaklanmasının ilk aşamalarında stratejik liman kenti Mesolongi'yi ele geçirme girişimidir.

1822 tarihli Peta muharebesinden ve Suli bölgesinin düşmesinden sonra, Osmanlılar için Mesolongi'ye giden yol açıldı.Bunun üzerine Ömer Vryonis ve Reşid Mehmed Paşa komutasındaki 11.000 kişilik bir Osmanlı kuvveti, Patra'dan Yusuf Paşa komutasındaki Osmanlı donanmasının bir kısmıyla birlikte 25 Ekim 1822'de şehri kuşattılar. Müstahkem kasabada Aleksandros Mavrokordatos, Markos Botsaris, Athanasios Razi-Kotsikas, 14 top ve 600 asi Rum bulunuyordu. Ancak bir ay kadar yetecek yiyecek ve cephaneye sahip olmalarına karşın Osmanlılar yapacakları bir hücum ile şehri kolaylıkla alabilecek iken kuşatma altındakilerle pazarlık yapmayı tercih ettiler. İsyancılar da bundan faydalanarak müzakereleri kendilerine güneyden gelecek takviyeler ulaşana kadar uzattılar. Nitekim Kasım ayında

[23] "Η εξελιξη της Επαναστάσεως κατά τους μήνες Ιούνιο, Ιούλιο, Αύγουστο", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 139; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 249.

[24] Vasileios Sfyroeras, "Τοπική Επικράτηση της Επαναστάσεως", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 194-195.

[25] Doganis, *a.g.m.*, s. 505.

[*] Buradaki tarihler Jülyen Takvimine göre eski usuldedir (Old Style).

gelen Yunan filosu Osmanlı gemilerini hedef aldı. Ayrıca 1000'den fazla asi, erzakla birlikte karaya çıkarak kuşatma altındakileri rahatlattı. Bunun üzerine Osmanlılar yaptıkları hatayı anlayınca ciddi bir şekilde kuşatmaya yeniden başladılar.[26]

Bir ay süren bombardıman ve hücumlardan sonra, Yunanların gafil avlanacağını umarak, Noel'den önce, 24 Aralık gecesi için ana Osmanlı saldırısı düzenlendi. Osmanlıların bilmediği husus asilerin, Vryonis'in adamı olan bir Rum tarafından uyarılmış oldukları idi. Hazırlanma fırsatı elde eden savunmadakiler Osmanlıların sürpriz saldırı unsurunu kaybetmelerini sağladılar. Muharebede Osmanlılar yenildi ve ardından da kuşatma 31 Aralık'ta kaldırıldı. Osmanlı ordusu geri çekildi ve Mesolongi de Yunanların kontrolünde kaldı.[27]

Aylar sonra Osmanlı güçleri 20 Eylül - 17 Kasım 1823 tarihleri arasında İşkodralı Mustafa Paşa tarafından Batı Orta Yunanistan'a bir sefer daha düzenlendiği zaman Mesolongi yakınlarında göründüler. Mustafa Paşa'nın, Tırhala şehrinden geçerek Karpenisi'ye ilerlemesiyle, orada bu ilerlemeyi durdurmak için yapılan ilk Yunan girişimi Karpenisi Muharebesi ile sonuçlandı. Bu muharebe sırasında, Arnavut kayıpları 1.000 asker iken, Yunan tarafı, komutanları olan Markos Botsaris'i kaybetti. 29 Ağustos 1823'te Kaliakouda Dağı'nda Mustafa Paşa'yı durdurmak için ikinci başarısız Yunan girişimi ise, 200 Yunan zayiatı ile sonuçlandı.[28]

17 Eylül'e gelindiğinde Mustafa Paşa'nın Arnavutlardan oluşan ordusuna Ömer Vryoni ile askerleri katıldı. İki paşa işbirliği yapmaya ve Mesolongi ile Mesolongi lagününün deniz yollarını kontrol eden bir adacık olan Aitoliko'yu kuşatmaya karar verdiler. Mesolongi önlerine gelen

---

[26] Vasileios Sfyroeras, "Η Επανάσταση κατά το 1822", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 272-273; David Brewer, *The Greek War of Independence: The Struggle for Freedom from Ottoman Oppression*, Overlook Duckworth, London 2011, s. 269; Mark Mazower, *The Greek Revolution: 1821 and the Making of Modern Europe*, Penguin Press, New York 2021, s. 166-167; Doganis, *a.g.m.*, s. 505; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 251.

[27] Fevzi Kurtoğlu, *Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi (Çengeloğlu Tahir Paşa)*, Cilt 1, Askeri Deniz Matbaası, İstanbul 1944, s. 54.
Sfyroeras, *a.g.m.*, s. 274-275; Mazower, *a.g.e.*, s. 168; Doganis, *a.g.m.*, s. 505; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 251.

[28] İoannis Giannopoulos, "Η Επανάσταση κατά το 1823", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 304; Brewer, *a.g.e.*, s. 270; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 251-252; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 54.

Arnavut ordusu 20 Eylül'de Aitoliko'ya yönelik bombardımanla kuşatmaya başladı. Fakat Aitoliko saldırısı başarısız oldu ve adaya binlerce gülle atılsa da bunlardan sadece birkaçı hedefini bulabildi.[29] 17 Kasım'da Kitsos Tzavellas komutasındaki 300 Souliot, Osmanlı erzak ikmal noktasını ele geçirdi. Kısa süre sonra da, Arnavut ordugâhında, Gegler ve Mirditler arasında yiyecek eksikliği yüzünden çatışmalar yaşandı. Bu arada, Orta Yunanistan'ın doğusundaki Osmanlı seferinin başarısız olduğuna dair söylentiler de kuşatmayı gerçekleştirenlerin moralini bozdu. Sonuçta yiyecek kıtlığı ve hastalık sonucu 17 Kasım'da Mustafa Paşa kuşatmayı kaldırarak Kuzey Arnavutluk'a geri çekilmek zorunda kaldı.[30]

İkinci Mesolongi Kuşatması 15 Nisan 1825 ile 10 Nisan 1826 tarihleri arasında gerçekleşti. Aslında 1825'te Mesolongi önceki iki saldırıya dayanmış, önceki yıl şehre gelen Lord Byron'ın ünüyle dünya çapında bağ kurmuş ve ilahî bir koruma altındaymış gibi görünüyordu. Mesolongi aynı zamanda Korint Körfezi'nin kuzeyinde savaşın başlangıcından bu yana Yunanların elinde kalmış tek şehirdi ve hem Yunanlar hem de Türkler için sembolik bir ödül haline gelmişti.[31] Mesolongi'nin konumu, küçük adalarla dolu bir lagünle çevriliydi ve bu da ona güçlü bir savunma konumu ve imkânı sağlıyordu. Bu adacıklardan müstahkem bir karakol olan Vasiladi ana kanala adeta komuta ediyordu. Marmaris ve Kleisova, Mesolongi'nin hemen yanında uzanıyordu. Üzerindeki küçük kasabası ile lagünün başında bulunan Anatoliko, hemen güneyindeki Dolmas (Tolmas) ve Poros adacıkları tarafından korunuyordu. Herhangi bir büyüklükteki Türk gemisi lagüne giremezdi. Mesolongi'nin çevresinin yaklaşık üçte biri olan kara tarafı, bu sebeple saldırmak için en iyi yerdi. Karaya bakan doğu tarafında toprağın çoğu bataklıktı ve doğu tarafında ise geniş bir açık ova vardı. Fakat bu açık düzlük, şehir duvarlarından gelen Yunanların ateşine karşı pek bir koruma sağlamıyordu. Bu duvarlar yaklaşık bir buçuk km uzunluğundaydı ve saldırganlara ilk engel olarak dışarıda derin bir hendek vardı.[32]

Mesolongi toprak duvarlarla çevriliydi, ancak savunmaları Sakızlı bir askeri mühendis olan Mikhail Kokkinis tarafından 48 top ve 4 havan içeren ve kuzeye ve doğuya bakan 17 tabyadan oluşan bir dizi tahkimat inşasıyla güçlendirilmişti. Kokkinis, bu tahkimat ve tabyalara özgürlük kahramanlarının adlarını verdi: Benjamin Franklin, Orange'lı William,

[29] Giannopoulos, *a.g.m.*, s. 304-305.
[30] Aynı yerde; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 54-55; Brewer, *a.g.e.*, s. 270; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 252.
[31] Brewer, *a.g.e.*, s. 271.
[32] Brewer, *a.g.e.*, s. 271-272; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 58.

Tadeusz Kościuszko, Lord Byron, Karl von Normann-Ehrenfels, Markos Botsaris, Skanderbeg, Lord Sheffield, Rigas, Korais vb. Savunmadakilerin çoğu Yunan olan yaklaşık 3.000 kişiydi, ancak bunlardan birkaçı İtalyan, İsviçre ve Alman Filhelenler idi. Bin kadarı da Anatoliko'yu savundu. 1825 yılı Ocak ayında Yenişehir'e gelen Reşid Mehmed Paşa Yanya üzerinden harekete geçti ve baharda, ordusunu Narda'dan güneye götürerek Nisan sonunda Mesolongi ovasına ulaştı. Osmanlı kuvvetleri, 8.000'i profesyonel asker, geri kalanı düzensiz gayrinizami Arnavutlar ve yaklaşık 4.000'i de Osmanlı siperlerinin inşasında çalıştırılan Rumlar olmak üzere 20.000'di.[33]

Osmanlılar, birliklerini şehre yaklaştırmak için garnizonun ateşi altında bir siper ve toprak set ağı kazmak için hemen işe koyuldu. Bazı yerlerde bu toprak işleri, Mesolongi'nin duvarına yüz metreden daha yakınlaştı. Fakat Reşid Paşa, uzun ve zayıf tedarik hatlarının sonunda olduğundan Mesolongi'nin duvarlarını yıkmak için yeterli top ve top güllesine sahip değildi. Ne zaman savunmada bir gedik açılsa, taarruz girişimleri şiddetli Yunan karşı saldırılarıyla püskürtülüyor, tüm Mesolongi sakinleri, erkekler ve kadınlar gece boyunca bu gedikleri doldurmak için birlikte çalışıyordular. Osmanlıların lağım kazma girişimleri de pek başarılı olmadı. Bunun üzerine Ağustos 1825'te Osmanlılar, Mesolongi'nin savunucularını yukarıdan ateş altına almak için devasa bir tümsek inşa etmeye başladılar. Buradan açılan ateşle, Yunanlar Franklin bataryasından çıkmaya zorlandılar, ancak asiler arkasında sur bulunan bir hendek kazmayı başardılar ki, bu da Osmanlıların Mesolongi'nin çok derinlerine ilerlemesini engelledi. Osmanlı askerleri artık kasabanın içindeydi, ancak duvarlar ile iç hendek arasında sıkışıp kalmışlardı ve sollarında bulunan bataryanın ateşi altındaydılar. Bu yüzden şimdi duvarların içinde, iç hendeği ve surları aşmak için ikinci bir tümsek inşa etmeye başladılar. Ancak Yunanlar Ağustos ayının sonunda patlayıcılarla dolu bir lağımla bunu yok ettiler ve bir saldırıyla tekrar Osmanlı askerini surların dışına çıkardılar. Ayrıca Yunanlar gece baskınları sırasında ilk tümseği parçalayıp toprağını duvarlardaki delikleri onarmak için kullandılar. Ordusu kayıplar, hastalık ve firar sebebiyle zayıflamış ve üç saldırı yönteminin de başarısız olmasından hayal kırıklığına uğramış olan Reşid Paşa, doğuya, Zigos Dağı'nın eteklerine çekildi. İlk tümsek sonunda Eylül 1825'te bir lağımla tahrip

[33] Apostolos Vakalopoulos, "Η Επανάσταση κατά το 1825", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 393-394; Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babıali Kültür Yay., İstanbul 2009, s. 80; Brewer, *a.g.e.*, s. 272-273; Mazower, *a.g.e.*, s. 304-305; Doganis, *a.g.m.*, s. 505; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 252-253.

edildi. Eylül 1825'te Yunanlar, Osmanlı ordugâhının altına bir lağım kazarak burada bir mayın patlattılar. Yunanların bir huruç girişiminde bulunduğuna inanan Osmanlılar, yerde oluşan deliğin etrafında toplandıklarında bu noktada Yunanlar ikinci ve çok daha büyük bir mayını patlatarak birçok askeri öldürdüler.[34]

Haziran'dan Aralık ayına dek Yunan kaptan Andreas Miaoulis'in şehre erzak getirebilmiş olması, Osmanlıların şehri aç bırakarak teslim olma girişimini boşa çıkardı. Botsaris'in rakibi, Roumeli'nin önde gelen kaptanı Georgios Karaiskakis, kuşatma altındakilere çok az destek sağladı. Ekim 1825'te şiddetli yağmurlar Osmanlı siperlerini bataklığa çevirdi. Kaptan Miaoulis'in güvenlikleri için Kalamos adasına götürmüş olduğu kadın ve çocuklar zaferden emin olarak sonbaharda geri döndüler.[35]

1825 sonbaharında, Mısır valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa, Cezayir, Tunus, Türk ve Mısır gemilerinden oluşan 135 gemilik yeni bir filoyu, hâlihazırda Yunanistan'da bulunan oğlu İbrahim Paşa'nın seferî kuvvetine katılmak üzere gönderdi.[36] 12 Aralık'ta ilk kez Mısır birlikleri Mesolongi duvarları önünde görüldü ve 10.000 yeni Mısır askeriyle takviye edilen İbrahim Paşa, Mora'yı kat ederek Ocak ayında kuşatmaya katıldı. İyon Adaları Britanya Yüksek Komiseri Frederick Adam, her iki tarafa da bir anlaşma imzalatmaya çalışsa da bu çabaları başarısız oldu. Bu arada Yunan kaptan Miaoulis, Osmanlı deniz ablukasını kırmaya ve ikmal malzemesi getirmeye devam etti. Korint Körfezi'ni geçen İbrahim Paşa 1826 yılı başlarında Osmanlı kuvvetlerinin komutanı Reşid Mehmed Paşa'ya katıldı. İbrahim Paşa beraberinde birçok top ve top mermisi getirmişti ki 24 Şubat 1826'da Mısır güçleri Mesolongi'yi üç gün şiddetli bir bombardımana tuttular. Mısırlılar şehre yaklaşık 8.000 top ve havan mermisi atarak şehrin çoğunu yok etti. Kasabadaki birçok ev harap olmasına rağmen, Yunan zayiatı hafifti. Yunanlar, birçok erkek ve kadının Mısır askerine karşı savaştığı göğüs göğüse çarpışmalarda, Mısır güçlerinin şehri ele geçirmeye yönelik üç girişimini bozguna uğrattılar.[37]

---

[34] Brewer, *a.g.e.*, s. 274-275; Mazower, *a.g.e.*, s. 306-308; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 253; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 58-59.

[35] Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 394; Brewer, *a.g.e.*, s. 276-277; Örenç, *a.g.e.*, s. 83; Mazower, *a.g.e.*, s. 308; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 253; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 59.

[36] Ahmed Lûtfî, *Vak'anüvîs Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, C. I, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 24; Brewer, *a.g.e.*, s. 278; Mazower, *a.g.e.*, s. 309.

[37] Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 397; Brewer, *a.g.e.*, s. 278-279; Örenç, *a.g.e.*, s. 83; Mazower, *a.g.e.*, s. 310-311; Doganis, *a.g.m.*, s. 506; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 254; Apostolos

Bunun üzerine İbrahim Paşa, şehri aç bırakarak teslim olmasını sağlamaya karar verdi. Ancak bunu yapmak için lagündeki adaları ele geçirmesi gerekiyordu. İbrahim Paşa'nın 82 tane sığ draftlı tekneden oluşan bir filosu ve yüzer batarya görevi gören ve topları taşıyan diğer başka beş teknesi vardı. Lagünün merkezine yakın ve lagünün kontrolünün anahtarı olan Vasiladi ilk hedef oldu. 9 Mart 1826'da, 34 topçu ve 27 piyadeden oluşan İtalyan Filhelen Pasquale Iacommuzzi'nin komutasındaki Vasiladi adası, Hüseyin Bey komutasındaki 1.000 Mısır askerinin hücumuna uğradı ve bir gün süren çatışmadan sonra Vasiladi ele geçirildi. Üç gün sonra ise Mısır birlikleri, yoğun bir bombardımanın ardından teslim olan Dolmas (Tolmas) ve Poros adalarına hücum ettiler. Nihayetinde adaların Mısır askerinin kontrolüne geçmesiyle birlikte denizden gelen erzak artık şehre ulaşamıyordu. Osmanlılar, kale adası Anatolikon'u ele geçirdiğinde, Yunan kaptan Miaoulis hiç erzak getiremez oldu.[38]

İbrahim Paşa bunun üzerine şehirdekilere silahlarını bırakma, şehri teslim etmeleri veya İslam'a geçme seçenekleri sundu. Ancak bu talebi Yunanlar tarafından reddedildi. İbrahim ve Reşid Paşalar Mesolongi'nin yaklaşık 1 km güneydoğusundaki Kleisova adasına saldırarak şehrin deniz kenarına doğru ilerlemeye karar verdiler. 6 Nisan 1826'da Reşid Mehmed Paşa, yaklaşık 2.000 Arnavut ve Türk askerinin Kleisova adasına hücumuna liderlik etti, ancak Osmanlı birlikleri karaya çıkarken çamura saplanmalarıyla Yunan keskin nişancılara kolay hedef oluşturdular ve bu arada Reşid Paşa'nın kendisi de yaralandı. Kleisova'ya bu ilk saldırının başarısızlıkla sonuçlanması üzerine geri çekilmeden sonra, Hüseyin Bey komutasındaki yaklaşık 3.000 Mısır askeri aynı sabah ikinci bir girişimde bulundu. Fakat askerler yine Yunanlar tarafından kıyıda vuruldu. Mısır askerinin subayları olmazsa bozulduğunu bilen Yunanlar, ateşlerini komutan üzerine yoğunlaştırarak Hüseyin Bey'i öldürdüler ve Mısır saflarını kaos içine düşürdüler.[39] Bunun üzerine İbrahim Paşa, bizzat kendisi muharebede ileri atıldı ve kelimenin tam anlamıyla askerlerini motive etmeye çalıştı.

Vakalopoulos, "Η Επανάσταση κατά το 1826", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, s. 409-410.

[38] Brewer, *a.g.e.*, s. 279-280; Örenç, *a.g.e.*, s. 84; Ahmed Lûtfî, *a.g.e.*, s. 30; Mazower, *a.g.e.*, s. 311-312; Doganis, *a.g.m.*, s. 507; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 254; Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 410-411; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 59.

[39] Mehmed Es'ad Efendi, *Vak'anüvis Es'ad Efendi Tarihi*, (neşr. haz.) Ziya Yılmazer, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. 519-520; Brewer, *a.g.e.*, s. 280; Mazower, *a.g.e.*, s. 312; Doganis, *a.g.m.*, s. 507; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 59-60, Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 412.

İbrahim Paşa'nın bu hamlesine rağmen, Mısır askerleri toprak kıyıdan öte geçemediler ve sonunda saldırı durduruldu. Yunan kaptanlardan birinin sekreteri olarak görev yapan Nikolaos Kasomoulis ertesi gün şu gözlemde bulunmuştu:[40]

> "*Lagün, bir kurşun mesafesindeki cesetlerle kaplıydı ve kıyıda çöp gibi sürükleniyorlardı… Kayıkçımızın şafakta yardım için bağıranlardan yakalayıp öldürdüklerinin dışında, yaklaşık 2.500'ü çevrede yüzen cesetler görebiliyordu. Bazıları süngülü, bazıları süngüsüz 2.500 tüfek, ayrıca Yunanların pantolon askısı yaptığı palaskalar ve sayısız kemerler bulunmuştu. Kendime bir çift yaptım ve diğerleri de öyle. Ama birkaç subayınki hariç kıyafetlerin hiçbir değeri yoktu; Yunanlar bunlardan ganimet alamadıkları için bu durumdan çok rahatsız oldular*"

Türk ve Mısır birliklerinin birleşik çabaları Kleisova'da başarısız olmuşsa da, artık lagünün hakimiydiler Bu sebeple kaptan Miaoulis'in artık yiyecek getirememesi üzerine Mesolongi'de halk açlık çekmeye başlamıştı. Nitekim insanların açlıktan ölmesiyle durum savunanlar için kısa sürede umutsuz hale geldi. Halk hepsini yediği için şehrin artık kedisi, köpeği, eşeği ve atı kalmamıştı. İnsanlar hayatta kalabilmek için kıyıya vuran deniz yosununu yemeye dahi zorlandılar, ancak bunlar yeterli besin sağlayamadı ve birçoğunu ülser, iskorbüt, ishal ve eklemlerde şişlik gibi sorunlarla karşı karşıya bıraktı. Halkın çoğu, zar zor yürüyebilen, "iskelet" varlıklar haline gelmişti.[41]

Mesolongi'dekiler için geriye yalnızca iki seçenek kalmıştı: teslim olmak ya da kaçmak. Nisan ayı ortasında İbrahim ve Reşid Mehmed Paşalar, şartları ağır olmayan son bir teslim olmaları teklifinde bulundular, ancak Yunanlılar bu teklifi öncekiler kadar kesin bir şekilde reddettiler ve toplu bir çıkış hareketi için hazırlanmaya başladılar. Yaklaşık bir yıl süren direnmeden sonra Yunan liderler Notis Botsaris, Kitsos Tzavelas ve Dimitrios Makris, Agios Spiridon kilisesinde düzenlenen bir toplantıda şehirden kaçma planı yaptılar. Savaş çağındaki erkeklerin bir kısmının

---

[40] Brewer, *a.g.e.*, s. 280-281; Nikolaos K. Kasomoulis, *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833*, Εισαγωγή και Σημειώσεις Γιάννης Βλαχογιάννης, Τόμος Β΄, Χορηγία Παγκείου Επιτροπής, Αθήναι 1940, s. 237; Örenç, *a.g.e.*, s. 84-85.

[41] Brewer, *a.g.e.*, s. 281-282; Ahmed Lûtfî, *a.g.e.*, s. 32; Mazower, *a.g.e.*, s. 311; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 60.

kapılardan dışarı huruç etmesine ve kadınlarla çocukları güvenli bir yere götürmeye çalışmasına, geri kalanının ise 10/22 Nisan 1826'da kasabayı ölümüne savunmak için orada kalmasına karar verdiler. Şayet Mesolongi civarındaki Georgios Karaiskakis, Türk hatlarına arkadan saldırırsa, bu kuşatma altındakilerin şehirden kaçması için bir oyalama anı yaratabilirdi. Şehirde bulunan 9.000 kişiden sadece 7.000'i bu kaçışa katılmak için yeterince güçlüydü. Nüfus, savaşma kapasitesine sahip yaklaşık 3.500 erkek, 1.000 işçi ve 4.500 kadın ve çocuktan oluşuyordu. Yunan çıkış planı, 10 Nisan gecesi halkın surların doğu kısmına hücum etmesi, taşıdıkları tahta köprüleri kullanarak Osmanlı hendeklerini geçmeleri ve ardından Karaiskakis'in gelmesini beklemeleri şeklindeydi. Çıkış harekâtı, sağda kadın ve çocukları dışarı çıkaran grubu Dimitrios Makris'in, soldaki grubu Kitsos Tsavellas'ın ve merkezdeki grubu Notis Botsaris'in yöneteceği şekilde üçe bölünecekti. Ölmek üzere olan ve çok hasta olanlar, Osmanlılar geldiğinde kendilerini havaya uçurmak için barutla dolu evlere yığıldılar. Ele geçirilmiş tüm Osmanlı esirleri öldürüldü. Osmanlı tarafı bu kaçış planından bazı kaçaklar tarafından haberdar edilmişti. Ancak birliklerini daha fazla savaşmaktan korumak için Yunanların kaçmasını tercih eden İbrahim Paşa, onları engellemek için pek bir şey yapmadı.[42]

10/22 Nisan gecesi, denizden gelen bulutların Ay'ı gizlemesiyle oluşan karanlıkta, bazı savunucular sessizce, köprüleri duvarların üzerinden sürüklerken, diğerleri ise hendeğe battaniye ve yastık vs. atarak doldurmaya çalıştılar. Fakat Karaiskakis söz verdiği saldırıyı gerçekleştiremedi, ancak Yunanlar doğudaki tepelerde ateş edildiğini duydular ve onun geldiğini varsaydılar. Bin kadar asi köprüleri geçti, ardından kadınlar ve çocuklar, geri kalanlar gergin bir şekilde işaretin gelmesini beklediler. Bulutların ortadan kaybolmasıyla ay ışığı çıkış hareketini aydınlattı. Ancak Karaiskakis hâlâ ortaya çıkmamıştı. İleri atılmaya yönelik bir çığlık yükselince herkes dışarı fırladı. Savunmacılar şehir kapılarından dışarı hücum ettiklerinde mevzilerdeki Türkler ve Mısırlılar tarafından üzerlerine ateş edildi. Yunanların çoğu panikleyerek surların ardına kaçtı. Kargaşada binlerce kişi ezilerek öldü, diğerleri hendeğe düşüp boğuldu. Osmanlı-Mısırlı birlikleri şehri ateşe verdiler. Kasomoulis hatıralarında şunları yazdı: "*Mesolongi olan meşale, ışığını Vasiladi ve Kleisova'ya ve tüm ovaya kadar aydınlattı ve hatta bize kadar ulaştı. Silahların parlamaları bir dizi ateş böceğine benziyordu. Mesolongi'den kadınların çığlıklarını, silah seslerini, barutun*

[42] Mazower, *a.g.e.*, s. 313-317; Brewer, *a.g.e.*, s. 283-284; Doganis, *a.g.m.*, s. 507; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 254-255; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 61; Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 412-413.

ve mayınların patlamasını duyduk, hepsi tarif edilemez derecede korkunç bir gürültüyle birleşti. Kasaba kükreyen bir fırın gibiydi".[43]

Mesolongi'den ayrılabilenler sabah, Georgios Karaiskakis'in olması gereken yerde, Zigos Dağı'nın eteklerinde, bir Arnavut askeri birliği ile karşılaştılar. Osmanlı süvarileri kaçan kollara saldırdı ve özellikle Makris'in grubu ağır kayıplar verdi. Kaçmaya çalışan 7.000 kişiden sadece 1.000 ilâ 2.000'i sağ salim kurtulmayı başardı. Sonunda bunlar yaklaşık 50 kilometrelik bir yolculuktan sonra Karaïskakis'in kampına ulaştılar. Ertesi sabah Türkler Mesolongi'ye girmiş ve Yunanların bazısı teslim olmak yerine kendilerini barutla havaya uçurarak intihar etmişti.[44]

4. "To Mesologgion" Şiiri*

Şair Georgios Zalokostas, 1851 yılında Atina Üniversitesi'nin düzenlemiş olduğu "Ralleios" şiir yarışmasının ilkinde Yunan Ayaklanması sırasında yaşanan Mesolongi Kuşatmasını konu alan "*To Mesologgion*" (Mesolongi) adlı şiiriyle ödül kazandı. 1851 yılındaki ilk yarışmada iki rakip şair, Georgios Zalokostas (1805-1858) ve Theodoros Orfanidis (1817-1886), yarışmanın başlangıcını yalnızca zaferleriyle değil, aynı zamanda yankılanan tartışmalarıyla da belirlediler. Yarışma tarihini 25 Mart olarak belirleyen Ralleios tüzüğünün aksine, ilk tören istisnai olarak Kral Othon'un doğum günü olan 20 Mayıs / 1 Haziran 1851'de gerçekleşti. Rektör Apostolidis, bu tarih ertelemesinin yalnızca yarışmanın geç ilan edilmesinden kaynaklandığını açıkladı. İlk törende hazır bulunan Kral Othon, yarışmanın açılışına ayrı bir ihtişam katmış oldu.[45]

Bu ilk yarışmada 10 şiir sunuldu. İlk yıldan itibaren jüri, mutlak olarak mı yoksa göreceli olarak mı en iyi şiiri seçmesi gerektiği sorunuyla karşılaştı. Karar oybirliğiyle alınmadı: bir jüri üyesi hiçbir şiiri ödüle layık

---

[43] Brewer, *a.g.e.*, s. 284-285; Kasomoulis, *a.g.e.*, s. 275; Doganis, *a.g.m.*, s. 507; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 255; Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 413-414.

[44] Brewer, *a.g.e.*, s. 285-286; Mehmed Es'ad Efendi, *a.g.e.*, 548-549; Mazower, *a.g.e.*, s. 318; Karasarinis, *a.g.m.*, s. 255; Doganis, *a.g.m.*, s. 507; Kurtoğlu, *a.g.e.*, s. 61; Vakalopoulos, *a.g.m.*, s. 414-415.

* Çevirdiğim bu şiirin ilgili kısımlarını kontrol eden ve önerileriyle katkıda bulunan Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Balkan Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Doç. Dr. İbrahim KELAĞA AHMET'e teşekkür ederim.

[45] Moullas, *a.g.e.*, s. 68, 70; Eri Stauropoulou, *Η Νεοελληνική Ποίηση και τα Εικοσιένα. Διάλογος με την Ιστορία*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2022, s. 134.

görmedi. Daha hoşgörülü olan diğerleri, her şeyden önce en iyi kabul edilen iki şiir arasında tereddüt ettiler: "To Mesologgion" ve "O Στράτις Καλοπίχειρος / O Stratis Kalopikheiros". Hatalardan arınmış olmasa da, bu iki eser sayısız niteliklere sahipti: öğrenilmiş dil, doğru mısra, canlı duygu, çok şiirsel betimlemeler (To Mesologgion), zekâ, Aristofanesk ruh, temiz dil, oldukça övgüye değer şiirleme (O Stratis Kalopikheiros).[46]

Ancak "O Stratis Kalopikheiros"un içeriği, onaylanmaya ve teşvik edilmeye daha da az değer veriyordu. Çünkü kahramanın, sıradan maceralar yaşayan bu halk çocuğunun kahramanca hiçbir yanı yoktu. Şaka yapıyordu, hatta aşklarına düşkün olmak ya da Rusya'da bir asker olmak için Yunan ayaklanmasını terk etmişti. Yarışmada ciddi, vatansever ve coşkulu şiirler tercih edilmesi gerekirdi ki "To Mesologgion"un yazarı Zalokostas, ciddiyeti ve asil niyetiyle başından beri kendini empoze etmişti. Böylece jüri, iki "eşit" şiir arasında ödülü bölüşemediği için, "kulağa daha hoş gelecek şekilde daha vatansever ve asil bir konuyu işleyen" bir şiir olan "To Mesologgion"a vermeyi kararlaştırdı. Törende rapordan sonra, rektör kazananın zarfını açıp adını söyleyince, 46 yaşındaki Georgios Zalokostas, yüzbaşı üniformasıyla jürinin karşısına çıktı ve Yunanistan Kralı Othon tarafından taç giydirildi.[47]

"To Mesologgion" şiiri,[48] şair Georgios Zalokostas tarafından Atina'da 20 Mayıs / 1 Haziran 1851 tarihinde "Taç Sana aittir ve benim ödüllü şiirim senin devredilemez mülkündür" ifadesiyle Yunanistan Kralı Othon'a ithaf edilmiştir.[49] Söz konusu şiir oldukça uzun bir şiir olup şiirin kompozisyonu "A΄/1.", "B΄/2." ve "Kleisova" alt başlıklı olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.[50] Birinci kısımda dokuzar dizeden oluşan 19 bent (171 dize), ikinci kısımda altışar dizeden oluşan 31 bent (186 dize) ve

[46] Aynı yerde, s. 71.
[47] Aynı yerde, s. 73.
[48] *Το Μεσολογγιον*, υπό Γ. Χ. Ζαλοκώστα, εκ του Τυπογραφείου Κ. Αντωνιάδου, Εν Αθήναις 1851; Georgios Kh. Zalokostas, *Τα Άπαντα*, υπό Ευγένιου Ζαλοκώστα, Τυπογραφείον Δ. Αθ. Μαυρομμάτη, Αθήνησι 1859, s. 35-63; Georgios Zalokostas, *Τα Άπαντα*, υπό Ευγένιου Ζαλοκώστα, εκ του Τυπογραφείου των Αδελφών Περρή, Εν Αθήναις 1873, s. 61-89; Georgios Zalokostas, *Έργα*, Συνεργασία Γ. Ε. Ζαλοκώστα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννη Ν. Σιδέρη, Εν Αθήναις 1899, s. 109-131; Georgios Zalokostas, *Τα Άπαντα*, Εκδοτικός Οίκος Γεώργιου Φέξη, Εν Αθήναις 1903, s. 47-81. Bu makalede şairin külliyatına ait 1903 tarihli verilen bu son baskıda yer alan Mesolongi şiiri esas alınmış olup dipnotlar bu kitaba atıf yapmaktadır.
[49] Georgios Zalokostas, *Τα Άπαντα*, Εκδοτικός Οίκος Γεώργιου Φέξη, Εν Αθήναις 1903, s. 48.
[50] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 49-80.

"Kleisova" başlıklı son kısımda ise dörder dizelik 64 kıta (256 dize) bulunmaktadır. Bu şekilde şiir toplamda 613 dizeden oluşmaktadır. Bu uzun şiirde bazı açıklamalarda bulunmak için 9 adet de gerçeklere dayanan olgusal açıklama notu şiirin sonuna konulmuştur. Şair Zalokostas, şiirde Dimos adı altında gizlenmiş, kendi imgesini bu savaşçı olarak sunmuştur.[51]

Georgios Zalokostas'ın isyan sürecinde diğer mücadelelere katılmasına ve bazı kişisel talihsizliklerine rağmen, Mesolongi kuşatması ve buradan çıkış hareketinde yer alması onun vatansever eyleminin büyük anlarıdır. To Messolongion'un dizelerinde var olan kurmaca eklemelere rağmen şair esas olarak kuşatma sırasında düşmanların yanı sıra Yunanların ordugâhında yaşananları da anlatmaktadır. Katharevousa kullanımına ve sanatsal eksikliğine rağmen, Yunanlar için kuşatmanın trajik sonucuna yol açan sorunlara işaret ederek o günlerin dramatik atmosferini yakalamaktadır. Şiirdeki hikâye, kuşatma altındaki şehri Karaiskakis'ten yardım ve daha çokçası yiyecek istemek için terk eden bir Yunan savaşçısı üzerinden anlatılmaktadır. Zalokostas kuşatma olaylarını ele almakta ve kuşatılanların kahramanlığını vurgulayarak Kitsos Tzavellas'ın yiğitliğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte, dizelerinde Mısır ordusunda paralı Fransız subayların varlığını sert bir şekilde eleştirirken, bölgenin yüksek askeri komutanlığından Mesolongi'ye yardım emri almadığı için Karaiskakis'in eylemsiz kalışına da işaret etmektedir. Şair, bu şiirde kişisel tanıklığını dizelerine dökmekle ve mücadelenin büyüklüğünün temsilî bir resmini vermekle ilgilenmektedir.[52]

4.1. Şiirin Mekânı

Şiir mekân olarak Mesolongi ve Mesolongi lagününde bulunan şehre yakın tahkim edilmiş adacıklarda geçmektedir. Civar dağlardaki Yunan kuvvetlerinden yardım beklendiği için belirsiz de olsa bu dağlar uzak mekân olarak kabul edilebilir. Şiirde Mesolongi lagünündeki adacıklardan Vasiladi, Tolmas ve Poros adacıklarında yaşanan çatışmalara değinilirken Kleisova adacığındaki muharebeler yukarıda belirtildiği üzere müstakil bir alt başlıkta ele alınmıştır.

---

[51] Zoras, *a.g.e.*, s. 288; *Γεώργιος Ζαλοκώστας*, υπό Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Τύποις Σ. Οικονόμου και Λ. Μηλιάδου, Αθήνησι 1868, s. 18, 64; *Γεωργίου Ζαλοκώστα Έργα*, πρόλογος και σημειώματα Κώστα Καιροφύλα, συνεργασία Γ. Ε. Ζαλοκώστα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννου Ν. Σιδέρη, Εν Αθήναις 1899, s. 11.

[52] Stauropoulou, *a.g.e.*, s. 134-135.

4.1.1. Mesolongi

Şiirin ana mekânı olan Mesolongi şiirin odak noktasını oluşturmaktadır. Mesolongi, şan ve şeref dolu bir yer, cehennemvarî bir mücadelenin sahnesi, tabyalarla güçlendirilmiş müstahkem bir mevki ve ölüm saçan direniş noktası olarak sunulurken Mesolongi'yi savunanlar da teslim olmaksızın sonuna kadar kahramanca ve yiğitçe savaşan kimselerden oluştuğu yansıtılmaktadır.

Το Μεσολόγγι. ..τον μικρόν ιδέτ' εκείνον γύρον,
Κλεινόν της δόξης μνήμα.[53]

Mesolongi. ..bakın şu küçük çembere,
Kapatan şan ve şerefin mezarını.

Το Μεσολόγγι, κάμινος αιματηρών αγώνων,
Από το γαύρον μέτωπον δεκάδα προμαχώνων[54]

Mesolongi, kanlı mücadelelerin cehennemi,
Onlarca tabyanın görkemli cephesinden

«Εις την ρομφαίαν[55] *κρέμανται» βοά το Μεσολόγγι*
Διά πολλών στομάτων,[56]

"Kılıcın ucundalar", diye uğulduyor Mesolongi
Pek çok ağızdan,

Διπλασιάζει τα πυρά το Μεσολόγγι τώρα.
Ιδέτε πως το φρούριον ολόγυρά του δώρα
Θανάτου διανέμει.[57]

Artırıyor ateşi şimdi Mesolongi.

[53] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 50.
[54] Aynı yerde, s. 50.
[55] Romfaia (Rhomphaia) Antik dönemde Trakların kullandığı kılıçtır. Roma ve Bizans dönemlerinde de kullanılmıştır. Modern Yunanca'da, "büyük geniş kılıç" anlamını koruduğu gibi adaletin kılıcı anlamına da gelmektedir.
[56] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 51.
[57] Aynı yerde, s. 54.

Görün kalenin etrafındaki ölümün
Hediyelerini nasıl paylaştırdığını.

Ο Δήμος, λέγουν, είν' αυτός! Ο Δήμος, πως αφίνει
Το Μεσολόγγι πάλιν;[58]

Dimos'tur bu diyorlar! Dimos nasıl bırakır
Yine Mesolongiyi?

--Λοιπόν το Μεσολόγγι μας; --Η Δέσποινα να στείλη
Βοήθειαν ταχείαν.[59]

--Şu halde, Mesolongimiz? Despina [Meryem Ana] göndersin
Hızla yardım.

Κραυγαί χαράς ηκούσθησαν από το Μεσολόγγι,
Κραυγαί χαράς ηρώων.[60]

Sevinç çığlıkları duyuldu Mesolongi'den,
Kahramanların çığlıkları ve sevinçleri.

4.1.2. Şiirde Geçen Civar Yerler

Şiir her ne kadar ana mekânı olarak Mesolongi'ye odaklansa da şehir civarında bulunan, şehre yakın yerler de şiirde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri Kerasovo'dur. Kerosovo'nun Agrinios'a doğru olan manzarası yemyeşil iken, Mesolongi'ye doğru olan tarafının ise ağaçsız ve taşlık olduğu bilgisi verilmiştir. Kuşatılmış şehrin yakınında yer alan tahkim edilmiş adacıklar arslan yavrularına benzetilerek mücadeleye verdikleri katkılar vurgulanmıştır. Bu müstahkem adacıklardan Marmara, Vasiladi, Tolmas ve Poros zikredilmiştir. Şiirde Mesolongi'ye yakın bir yer olan Kryoneri de geçerken, çok daha uzak olan Salona (Amfissa) şehri de yer almıştır.

Την δεξιάν μοι τείνει,
Και φέρομαι προς τ' άδενδρα του Κερασόβου μέρη[61]

[58] Aynı yerde, s. 56.
[59] Aynı yerde.
[60] Aynı yerde, s. 62.
[61] Aynı yerde, s. 49.

Sağ elini uzatıyor bana,
Ve Kerasovo'nun ağaçsız yerlerine doğru gidiyorum.

Πλευρόθεν, σκύμνοι λέοντος, συμμέτεχοι της πάλης,
Ο Μαρμαράς κ' η Κλείσοβα, εις της ανεμοζάλης
Τα κύματα συμπλέουν.[62]

Yanıbaşında, arslan yavruları, mücadeleye katılıyorlar,
Marmara ve Kleisova, dalgaların kasırgasında
Birlikte yürüyorlar.

Κ' εκείνος, --Στρατηγέ, βαρύς μας έπληξε βραχίων.
*Το Βασιλάδι... ερύθραν σημαίαν ανυψόνε*ι.[63]

Ve, --General, ağır el vurdu bize,
Vasiladi… Kırmızı bayrak kaldırıyor.

Παραχειμάζ' εις Σάλωνα... κ' εκεί των κεραυνών σας
*Δεν φθάνει ουδ' ο κρότο*ς.[64]

Geçiriyor kışı Salona'da… ve oraya yıldırımlarınızın
Gürültüsü dahi ulaşmaz.

Και στίλβοντες κατήρχοντο από το Κρυονέρι
*Ανδρών ενόπλων στοίχο*ι.[65]

Ve parıltılı bir şekilde inmekte Kryoneri'den
Silahlı adamlar sıra halinde.

«Εγώ με τας λόγχας της λίμνης το στόμα,
Εγώ τον Τολμάν και τον Πόρον επήρα,[66]

"Ben süngülerle gölün ağzını,
Ben Tolma ve Poros'u zapt ettim.

[62] Aynı yerde, s. 51.
[63] Aynı yerde, s. 58.
[64] Aynı yerde, s. 60.
[65] Aynı yerde, s. 62.
[66] Aynı yerde, s. 68.

4.1.3. Kleisova

Mesolongi'ye yakın toprak siperlerle tahkim edilmiş Kleisova adacığı şiirde yer almakta hatta müstakil üçüncü ve son alt başlık burada yaşanan Osmanlı-Mısır ve Yunan asiler arasındaki kanlı muharebeye ayrılmıştır. Şair tarafından Kelisova da yine Mesolongi ile birlikte savaşan arslan yavrularından biri olarak sunulmuştur. Ayrıca bu adacık yine şair Zalokostas tarafından savunulmasındaki zor şartlarına karşın direnişin, yiğitçe çatışmanın ve zaptedilemezliğin simgesi olarak gösterilmiştir. Bu kısımda Yunan isyan elebaşılarından Kitsos Tzavellas'ın vurgulandığı ve öne çıkarıldığı görülmektedir.

Πλευρόθεν, σκύμνοι λέοντος, συμμέτεχοι της πάλης,
Ο Μαρμαράς κ' η Κλείσοβα, εις της ανεμοζάλης
Τα κύματα συμπλέουν.[67]

Yanıbaşında, arslan yavruları, mücadeleye katılıyorlar,
Marmara ve Kleisova, dalgaların kasırgasında
Birlikte yürüyorlar.

Ματαίως αίμα τουρκικόν εις Κλείσοβαν εχύθη,
Και ο Τζαβέλλας με βροντάς πυρός αδιαλείπτου[68]

Kleisova'da boş yere Türk kanı aktı,
Ve Tzavellas kesintisiz ateş gücü ile

Καλεί τον Ρεσίτην και λέγει δεικνύων
Την Κλείσοβαν, --θέλεις εκεί να κτυπήσης;[69]

Çağırıyor Reşit'i ve şöyle diyor göstererek
Klisova'yı --Orayı mı vurmak istersin?

Απόρθητος είναι η Κλείσοβα ακόμα,
Δεν θέλω να μείνη η δόξα σου στείρα.[70]

[67] Aynı yerde, s. 51.
[68] Aynı yerde, s. 59.
[69] Aynı yerde, s. 68.
[70] Aynı yerde.

Zaptedilmezdir hâlâ Kleisova,
Senin şanının anlamsız kalmasını istemiyorum.

«Ας ήναι. Την Κλείσοβαν θέλω προσβάλει.[71]

"Varsın olsun. Kleisova'ya saldırmasını istiyorum.

Βαρύς, ιδού, στόλος εν κύκλω προβαίνει
Κατά της Κλεισόβης φλογώδης, σπουδαίος.[72]

Ağır, işte donanma ilerliyor çember halinde,
Ateşli ve ciddi, Kleisova'ya karşı.

Αλλά της Κλεισόβης τ' ακάματα ξίφη
Νεκρούς εις το κύμα τους ανασχελίζουν,[73]

Ancak Kleisova'nın yorulmak bilmez kılıçları
Ölüleri dalga üzerinde diz üstü fırlatıyorlar,

«Από της Κλεισόβης τα πήλινα τείχη
Κρεμάν' αιματώδης η στάθμη της μάχης.[74]

Kleisova'nın kilden surlarına bağlı
Muharebenin kanlı seyri.

4.2. Şiirde Yunan Mitolojisine Ait Unsurlar

Birinci Atina Ekolü'nün özelliklerinden biri klasisizme ve antikiteye yer verilmesidir. Nitekim "To Mesologgion" şiiri de mensup olduğu edebî ekolün özelliği olarak Yunan mitolojisine ait unsurları da barındırmaktadır. Bunlar şiirde Eos,[75] Klytonymos,[76] Ares,[77] Enyos,[78] Aias veya Aiantas,[79]

[71] Aynı yerde.
[72] Aynı yerde, s. 69.
[73] Aynı yerde, s. 74.
[74] Aynı yerde, s. 79.
[75] Eos, Yunan mitolojisinde şafak tanrıçası olarak yer almaktadır.
[76] Klytonymos [Κλυτώνυμος] çocuk yaşta oyun oynarken arkadaşı Patroklos tarafından öldürülen Amphidamas'ın oğlu (Kleisonymos - Κλύσωνυμος). Patroklos sonradan, gelecekte Akhilleas'ın arkadaşı ve Truva'daki bir savaşçı olacaktır.
[77] Ares Yunan mitolojisinde savaş tanrısı olarak yer almaktadır.

Akhilleas,[80] Foivos,[81] Güzel Helen[82] gibi tanrı ve tanrıçalar ile bazı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Χρυσόνει την ανατολήν γλυκύ του ρόδου χρώμα,
Και της Ἠούς μετέωρον επικρεμάται τ' όμμα[83]

Doğuyu gülün tatlı altın rengi yaldızlıyor,
Ve yukarıda Eos'un ışığının (şafağın) eli kulağında

Κλυτώνυμον προτείνει,
Και κάθε προμαχών αυτού πνοήν φρικτών τυφώνων,[84]

Klytonimos öne doğru uzanıyor,
Ve onun [Mesolongi] her bir tabyası korkunç tayfunların nefesi.

Προθύμως εις το στάδιον του Άρεος εμβαίνων,
Εδώ φρουρός εσώθη,[85]

İsteyerek Ares'in sahnesine ilerliyor,
Burada muhafız günahlarından kurtuldu.

Φρικώδες ο Άρης ηνέωξε δράμα,
Συντέλεια κόσμου εθάρρεις πως ήτον.[86]

Ares korkunç bir drama meydan verdi,
Sanırsın ki dünyanın sonuydu.

Και βλέπει διακαίουσαν με τρόπον φρικαλέον

---

[78] Enyo [Ενυώ] savaş, yıkım, fetih ve kana susamışlık tanrıçası, sıklıkla savaş tanrısı Ares ile ilişkilendirilmektedir.
[79] Aias [Αίας] veya Aiantas [Αίαντας], Truva savaşı kahramanlarındandır.
[80] Akhilleas (Aşil) Truva Savaşı'nın kahramanı ve tüm Yunan savaşçılarının en büyüğü olarak kabul edilen savaşçıdır.
[81] Foivos [Φοίβος] Tanrı Apollon'un (Phoebus) baş sıfatı olan "parlak" kelimesidir ve Apollon'u tesmiye eder.
[82] Truvalı Helen, güzel Helen, Argoslu Helen veya Spartalı Helen olarak da bilinir. Yunan mitolojisinde dünyanın en güzel kadını olduğu söylenen kişidir.
[83] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 50.
[84] Aynı yerde, s. 50.
[85] Aynı yerde, s. 54.
[86] Aynı yerde, s. 78.

Της Ενυούς την δάδα.[87]

Ve gördü korkunç bir şekilde yandığını
Enyo'nun (Savaş Tanrıçası) meşalesinin.

«Αλλ' ενδεκ' ανυπόμονοι, ξιφήρεις εκ του τείχους
Πηδούν με μένος Αίαντος, με τάχος Αχιλλέως,[88]

"Fakat sabırsız on bir kişi kılıçlarla surdan
Atladılar Aias'ın öfkesiyle ve Aşil'in süratiyle,

Ενώ του Φοίβου προχωρεί ο δίσκος φλογισμένος,
Κυττάξετέ τον! έμεινεν εις βράχον στηριγμένος[89]

Foivos'un alevli diski ilerlerken
Bakınız şuna! Kayaya dayanmış halde kaldı.

«Ο εις είναι κόρη Ωραία Ελένη,
Ω τις εις κρατήρα πολέμων αγρίων,[90]

"Birisi kız Güzel Eleni,
Birisi ise vahşi savaşların kraterinde,

4.3. Şiirde Hıristiyanlığa Ait Unsurlar

1851 tarihli şiirde şair Zalokostas Hıristiyanlığa ait dinî unsurlara da yer vermiştir. Nitekim "Tanrı"yı ifade eden kavramlar iki yerde geçerken Meryem Ana ise "Despina" ve "Kurtarıcı'nın Annesi" ifadeleriyle dört yerde geçmektedir. Şiirde onlardan kurtuluş ve yardım talep edilmektedir. Kleisova adacığındaki Kutsal Teslis/Üçleme kilisesi olan Agia Triada kilisesi de dinî bir mabed olarak şiirde yer almıştır.

--Ο Κύριος να σώση
Τους αδελφούς τους πάσχοντας εις την πολιορκίαν.[91]

[87] Aynı yerde, s. 54.
[88] Aynı yerde, s. 63.
[89] Aynı yerde, s. 55.
[90] Aynı yerde, s. 63.
[91] Aynı yerde, s. 56.

--Tanrı kurtarsın
Kuşatmada acı çeken kardeşleri.

«Ημείς είς τον Ύψιστον ψάλλομεν αίνους,
Ώχροί, τρομασμένοι μακρύνοντ' εκείνοι.[92]

"Yüceler Yücesi'ne övgüler söylüyoruz,
Benzi soluk, korkmuş kaçıyorlar.

«Σύ μόνη με διέσωσες, προσεύχεται, Σύ μόνη,
Ω Μήτερ του Σωτήρος.[93]

"Beni yalnız sen kurtardın, diye dua ediyor, yalnız sen,
Ey Kurtarıcı'nın Annesi.

Φεύ, δεν αντέχουν οι φρουροί εις τας στερήσεις πλέον.
Αξίωσόν με, Δέσποινα, να ίδω τον γενναίον
Της Καλογραίας γόνον,[94]

Yazık! Dayanamıyor muhafızlar artık mahrumiyete.
Nasip et, Despina, görmeyi
Kalogria'nın/Rahibe'nin cesur oğlunu,

Yine aynı bentte:

Ενίσχυσόν με, Δέσποινα, η δύναμις με αφίνει,
Ησθένησαν τα μέλη....»[95]

Güçlendir beni Despina, gücüm beni terk ediyor,
Uzuvlarım zayıfladı..."

-- Λοιπόν το Μεσολόγγι μας; --Η Δέσποινα να στείλη
Βοήθειαν ταχείαν.[96]

-- Peki, bizim Mesolongi'miz? -- Despina göndersin

[92] Aynı yerde, s. 73.
[93] Aynı yerde, s. 75.
[94] Aynı yerde, s. 55.
[95] Aynı yerde.
[96] Aynı yerde s. 56.

Yardımı süratle.

«Εν βλέμμα κρύον τοξεύσας ολόγυρα
Από της αγίας Τριάδος τα ύψη,[97]

Soğuk bakışla çepeçevre ok attın
Agia Triada [Kutsal Teslis] kilisesinden yükseklere,

4.4. Şiirde Yer Alan Yunan İhtilâlci Şahsiyetler

Şair Zalokostas, Yunan isyanının önde gelen bazı şahsiyetlerine de şiirinde yer vermiştir. Modern Yunan Aydınlanması'nda önemli bir yere sahip olan, Yunan İsyanı'nın öncüsü sayılan Rigas Feraios bunlardan biridir. Yunan ulusal kahramanı olarak kabul edilen ve biğer bir adlandırmayla Velestinli Rigas yazar, siyasi düşünür ve ihtilalcidir. Şair, şiirde Rigas'a değinmeyi ihmal etmemiştir.

Ημείς του Ρήγ' ανοίξαντες την θύραν την μεγάλην
Εκράξαμεν «ελάτε!»[98]

Biz açarak Rigas'ın büyük kapısını
"Gelin!" diye bağırdık.

Yunan isyanında liderlik eden kişilerden şiirde yer verilen Georgios Karaiskakis[99] (Γεώργιος Καραϊσκάκης veya Καραΐσκος) Mesolongi kuşatmasında bizzat şehirde yer almamıştır. Ancak Mesolongi'ye yakın dağlarda kendine bağlı birliklerle bulunmaktadır. Kendisinden özellikle çıkış hareketi sırasında şehri kuşatan Osmanlı-Mısır güçlerine arkadan saldırmak suretityle kuşatmacıların dikkatini dağıtarak yardımcı olması beklenmişti. Şair Georgios Zalokostas yukarıda belirtildiği üzere Mesolongi kuşatmasında ve çıkış hareketinde bizzat yer almış bir kişidir. Şair bu şiirde kendini Dimos adlı bir savaşçı olarak gizlemiş, kendisine bu şekilde şiirinde yer vermeyi tercih etmiştir.

[97] Aynı yerde s. 70.
[98] Aynı yerde, s. 58.
[99] Georgios Karaiskakis (1782-1827), Yunan ayaklanmasının ünlü askerî komutan ve liderlerindendir. Bkz. Agapitos S. Agapitos, *Οι Ένδοξοι Έλληνες του 1821, ή Οι Πρωταγωνισταί της Ελλάδος*, Τυπογραφείον Α. Σ. Αγαπητού, Εν Πάτραις 1877, s. 77-89.

Γνωρίζουν πλησιάζοντες τον μαχητήν εκείνοι.
Ο Δήμος, λέγουν, είν' αυτός! Ο Δήμος, πως αφίνει
Το Μεσολόγγι πάλιν;[100]

Onlar yaklaşınca o savaşçıyı tanıyorlar.
Dimos bu diyorlar! Dimos nasıl bırakıyor
Yine Mesolongiyi?

--Ο Δήμος... Δήμε, πως εδώ, πως ήλθες; Δήμε, πότε,
Ώ λέγε, λέγ', εβόησεν ο Καραΐσκος τότε.[101]

--Dimos... Dimos, nasıl buradasın, nasıl geldin? Dimos, ne zaman?
Hey, diye bağırdı Karaiskos [Karaiskakis] o zaman.

Διά το βάρος λογισμών εσίγα βαρυθύμων,
Αλλά στραφείς απέτεινε τον λόγον προς τον Δήμον.[102]

Aklından geçenlerin ağırlığından dolayı suskun ve düşünceliydi,
Ancak o tarafa yönelince Dimos'a seslendi.

-- Ώ Δήμε, τέλος έκραξεν, ώ κάθησε πλησίον,
Και λέγε με τα βάσανα και τ' άλλα των ανδρείων![103]

Hey Dimos diye bağırdı sonunda, otur yakına
Ve söyle bana yiğit erlerin sıkıntılarını ve başka şeylerini.

Ayrıca şiirde Nasos adında bir karaktere yer verildiği görülmektedir. Yine şiirde Notis karakteri de bulunmaktadır. Bu kişinin Notis Botsaris[104] olma ihtimali vardır. Şiirde Sousmanis'in de adı geçmektedir. Bu kişinin İnebahtı taraflarından Kravara'lı Panos Sotiropoulos olduğu ve Sousmanislerin soyundan geldiği bilgisi vardır.[105]

Ας έλθη θαρρών, αλλ' ο Νότης προβάλλων,

[100] Aynı yerde, s. 56.
[101] Aynı yerde, s. 57.
[102] Aynı yerde, s. 60.
[103] Aynı yerde, s. 60.
[104] Notis Botsaris (1756-1841) 1821 Yunan ayaklanmasında yer almış Sulyot savaşçı ve komutan. Bkz. Agapitos, *a.g.e.*, s. 258-263.
[105] Aynı yerde, s. 81.

Εκπέμπει χωνήν εκ του τείχους οξείαν.[106]

Gelsin cesaretle, fakat Notis göründü,
Surdan yüksek bir sesle seslendi.

«Μ΄ ανήσυχον βλέμμα ετάζει την τάφρον,
Πλήν μάτην εκείσε τον Νάσον ζητούσα,
Εις την Εκκλησίαν εμβαί ει παράφρων
Κ' εξέρχεται πάλιν τον Νάσον καλούσα.[107]

"Endişeli bir bakışla hendeğe bakar,
Ama orada boşuna Nasos'u arıyordum.
Aklını yitirmiş bir şekilde kiliseye girer
Ve Nasos'a seslenerek çıkar.

«Κενός ο ναός και της τάφρου ο γύρος!
Πού είσαι κραυγαζει, ώ Νάσε, που είσαι;[108]

Mabet ve hendeğin etrafı boş!
Neredesin? Hey Nasos neredesin diye haykırıyor.

Γνωρίζει, ταλαίπωρος! έργον χειρός της,
Την καθημαγμένην του Νάσου φλοκάτην.[109]

Tanıyor, zavallı! Nasos'un kanlar içindeki yün battaniyesini
Kendi elleriyle yapmıştı onu.

Και βλέπει τον Νάσον, τον Νάσον της βλέπει,
Και λειποψυχούσα επάνω του πίπτει.[110]

Ve görüyor Nasos'u, Nasos'unu görüyor,
Ve ruhunu teslim edercesine üzerine kapaklanıyor.

«Ο ήρως Σουσμάνης τον είδε και τάσσει
Λαμπαδα μεγάλην εις την εκκλησίαν,[111]

[106] Aynı yerde, s. 67.
[107] Aynı yerde, s. 75.
[108] Aynı yerde, s. 76.
[109] Aynı yerde, s. 76.
[110] Aynı yerde.

"Kahraman Sousmanis onu görüyor ve bağışlıyor
Kiliseye büyük bir mum,

Şair tarafından Mesolongi kuşatmasında yer alan Kitsos Tzavellas[112] ayrıca vurgulanmış, onun mücadelesine, kahramanlığına ve cesaretine dikkat çekilmiştir. Tzavellas, Kleisova'da sergilediği mücadelesiyle şiirin "Kleisova" alt başlıklı üçüncü kısmının önemli bir karakteri olarak yansıtılmıştır.

Ματαίως αίμα τουρκικόν εις Κλείσοβαν εχύθη,
Και ο Τζαβέλλας με βροντάς πυρός αδιαλείπτου[113]

Kleisova'da Türk kanı boş yere aktı,
Ve aralıksız ateş ederek Tzavellas

«Ανέτειλε τέλος αυγή πεπρωμένη
Να χύση παντού του Τσαβέλλα το κλέος,[114]

"Sonunda kaderden kaçılamayan şafak söktü
Tsavellas'ın şanını her yere yaymak için,

Παντού ο Τσαβέλλας το θάρρος εμπνέει.
Παντού περιτρέχων τας θέσεις μοιράζει.[115]

Her yerde Tsavellas cesarete ilham veriyor.
Koşturarak her yere mevzileri paylaştırıyor.

«Αλλά με φωνήν ο Τσαβέλλας μεγάλην
«Ως πότ' εκ του τείχους, βοά, θα κτυπώμεν;
»Εμπρός! Η ρομφαία ας λύση την πάλην,
Εμπρός! εκ του τείχους οργίλοι πηδώμεν!»[116]

---

[111] Aynı yerde, s. 78.
[112] Kitsos Tzavellas (1801-1855) Sulyot bir savaşçı olarak Yunan ayaklanmasında yer aldı. Daha sonra Kral Othon'un yaverliğinde bulundu ve Eylül 1847 - Mart 1848 tarihleri arasında Yunanistan Başbakanı oldu. Kırım Harbi sırasında ise Yunanistan'la birleşmesi maksadıyla Osmanlı idaresindeki Epir'de çıkarılan isyanlara katıldı. Bkz. Agapitos, *a.g.e.*, s. 331-334.
[113] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 59.
[114] Aynı yerde, s. 69.
[115] Aynı yerde, s. 70.

"Fakat yüksek bir sesle Tsavellas
"Ne zamana kadar, haykırarak, surdan vuruşacağız?
"İleri! Kılıç çözsün bu savaşı,
İleri! Öfkeyle surdan atlayalım!"

4.5. Şiirdeki "Öteki"

Georgios Zalokostas'ın "To Mesologgion" şiirinde şehri savunan kuşatma altındaki Yunanlara karşı savaşan ve şehri ele geçirmeye çalışan Osmanlı güçlerinin imgesi doğal olarak olumlu değildir. Birkaç yerde ağır ifadelere rastlanılmaktadır. Osmanlı güçleri olarak genelleyebileceğemiz "öteki" kavramı kendi içinde şairin etnik ayrım ve vurgularını da barındırmaktadır. Şiirde yer alan "öteki"nin içinde Türkler, Mısırlılar, Araplar, Arnavutlar, Fransızlar isim ya da sıfat halinde karşımıza çıkmaktadır. Müslümanlar şeklinde ifade bir yerde geçerken, "Doğulu öteki"den Barbarlar olarak da bahsedilmektedir.

4.5.1. Türkler

Zalokostas'ın şiirinde Mesolongi'yi kuşatan Türkler şu şekilde geçmektedir:

Φλογώδης από τ' όπλον του λαμπάς εξεκενώθη,
Βωβόν ηκούσθη βρόντημα, κ' εις τούρκος εξηπλώθη[117]

Alev misali parıltı çıktı silahından,
Sessiz duyuldu patlama ve bir Türk yere serildi

Οι τούρκοι φεύγουν μετ' αυτών λαμβάνοντες το θύμα.
Γεμίζει τ' όπλον του αυτός και δεν σαλεύει βήμα,
Και τους εχθρούς υβρίζει.
«Τούρκοι, κρατειτέ τον καλά, η κεφαλή του, κρίμα,
Της γης τον χούν εγγίζει.»[118]

Türkler kurbanı yanlarına alarak uzaklaşıyor.

---

[116] Aynı yerde, s. 79.
[117] Aynı yerde, s. 52.
[118] Aynı yerde.

O silahını dolduruyor ve adım atmıyor,
Ve düşmanlara küfrediyor.
"Türkler, onu iyi tutun, başını, günahı,
Dünyanın toprağına değecek kadar."

Ματαίως αίμα τουρκικόν εις Κλείσοβαν εχύθη,
Και ο Τζαβέλλας με βροντάς πυρός αδιαλείπτου[119]

Kleisova'da boşuna Türk kanı aktı,
Ve Tzavellas kesintisiz ateş gücü ile

Πλήν να ανακύψουν έκτοτε οι τούρκοι δεν ετόλμων
Εκ των οχυρωμάτων,[120]

O zamandan beri Türkler cesaret edemediler başlarını çıkarmaya
Siperlerden,

«Οπόταν επλησίασαν της μουσικής οι φθόγγοι
Και τούρκ' οι πρώην άλαλοι ηλάλαζον κ' εβόων,[121]

Yaklaştıklarında müzik sesleri
Ve Türkler oysa ilk başta suskunken şimdi bağırıp çağırıyorlardı,

«Επίσημος τούρκος την άλλην ημέραν
Την έριν αυτήν, ζωγρηθείς, διηγείται.[122]

Resmî sıfatlı Türk ertesi günü
Bu muharebeyi, esir alındıktan sonra, anlatıyor.

Πού φεύγετε, τούρκοι; βοά εντροπή σας!
Δεν είν' εκατόν εκεί πέραν κλεισμένοι.[123]

Türkler nereye kaçıyorsunuz? Utancınız size sesleniyor!
Orada kuşatılmış olanlar yüz kişi değil.

[119] Aynı yerde, s. 59.
[120] Aynı yerde, s. 61.
[121] Aynı yerde, s. 62.
[122] Aynı yerde, s. 69.
[123] Aynı yerde, s. 72.

«Τας πρώρας αι λέμβοι γυρίζουν εν τάχει,
Και πάλιν οι τούρκοι θρασείς επιπίπτουν,[124]

Sabah kayıklar dönüyor hızlı bir şekilde,
Ve yeniden Türkler saldırıyorlar küstahça,

4.5.2. Araplar

Yine şiirde Mısır güçleri "Araplar" olarak da pek çok yerde geçmektedir.

Τας συμπλοκάς μας θα είπω τας μετ' Αράβων μόνας,
Αγνώστους εις τους έξω.[125]

Araplarla olan çatışmalarımızı anlatacağım,
Çünkü bunlar dışarıdakiler için meçhul

Ο Άραψ πολιορκητής, μακρόθεν πυργωμένος,
Εφαίνετο φοβούμενος των όπλων μας το σθένος.[126]

Arap kuşatmacı epeydir tahkim olmuş vaziyette,
Silahlarımızın gücünden korkuyor görünüyor.

«Επί κεφαλής ταχτικών λεγεώνων
Ο Άραψ με τύφου πομπήν προοδεύει,[127]

"Düzenli lejyonların başında
Arap gayretle yağmalıyor,

«Οργίλει πηδώμεν, κτυπούμεν οργίλοι,
Οι Αραθες φρίττουν, το αίμα των ρέει.[128]

Öfkeyle atlıyoruz, sinirle vuruyoruz
Araplar korkuyor, kanları akıyor.

[124] Aynı yerde.
[125] Aynı yerde, s. 61.
[126] Aynı yerde, s. 63.
[127] Aynı yerde, s. 73.
[128] Aynı yerde, s. 79.

Παντού η περίφλεκτος μαίνεται σφαίρα,
Ο σίδηρος θραύει Αράβων κρανία.[129]

Her yerde ateşli gülle öfke saçıyor,
Demir parçalar Arapların kafataslarını.

4.5.3. Barbarlar

"Doğulu öteki"yi tarif ederken "Barbar" kelimesi de yer almaktadır. Nitekim "Barbarlar" ifadesi şiirde altı yerde kullanılmaktadır.

Διαλαθών επέρασα βαρβάρων τόσων σμήνη,
Κ'εις άκραν την εσχάτην
Μ' εδίωξαν εις μάτην.[130]

Beni farketmeksizin onca barbar kalabalığından geçtim,
Ve son anda
Beni boşuna kovaladılar.

--Κ' εγώ φοβούμαι, βάρβαροι την πόλιν την αγίαν
Περικυκλόνουν τόσοι.[131]

--Ben de korkuyorum, bu kadar barbar kutsal şehri
Kuşatıyor.

--Κ' οι βάρβαροι;... –Αφήσατε, μας έκραξαν, την πάλην
Κ' ελεύθεροι και κάθοπλοι εις τα βουνά περάτε.[132]

-Ya barbarlar?... –Bırakın mücadeleyi diye bize bağırdılar
Ve özgürce ve silahlarınızla çekip gidin dağlara.

«Από των τειχών μας εβλέπομεν στίφη
Εκεί πολυφύλων βαρβάρων αθρόα,[133]

"Surlardan bizi görüyordu

[129] Aynı yerde.
[130] Aynı yerde, s. 55.
[131] Aynı yerde, s. 56.
[132] Aynı yerde, s. 58.
[133] Aynı yerde, s. 69.

Kimi barbar sürülerin toplanmış kalabalıkları,

Αστράπτει κυκλόθεν ή νήσος βροντώδης
Και πίπτουν σημαίαι και βάρβαροι πίπτουν.[134]

Adanın çepeçevre etrafında şimşek çakıyor
Ve bayraklar düşüyor, barbarlar düşüyor.

Κ' εκ της παραλίας βαρβάρους χιλίους
Μας φέρουν κραυγάζοντας νήχοντες ίπποι.[135]

Ve sahilden bin barbarı
Bize getiriyorlar çığlıklar atarak yüzen atlar.

4.5.4. Arnavutlar

Zalokostas'ın şiirde zikrettiği "Arnavutlar" ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Κ΄ ηκούσαμεν αλβανικήν φωνήν, Μεσολογγίται,
Φαρμακωμένην, αύριον, ημέραν καρτερείτε![136]

Ve Arnavut sesi duyduk, Mesolongililer,
Yarın acılı bir gün bekleyin!

Ματαίως έθραυσεν εκεί των Αλβανών τα πλήθη,
Τα στίφη της Αιγύπτου.[137]

Boşuna oraya yüklendiler Arnavutların yığınları,
Mısır'ın sürüleri.

«Και τότε των λέμβων ο στόλος πληρούται
Με των Αιγυπτίων τα εύτακτα σμήνη.
Δεν είν' Αλβανοί θορυβώδεις, αλλ' ούτε
Ασίας τα πρίν, τ' αχαλίνωτα κτήνη.[138]

[134] Aynı yerde, s. 71.
[135] Aynı yerde, s. 74.
[136] Aynı yerde, s. 62.
[137] Aynı yerde, s. 59.
[138] Aynı yerde, s. 73.

"Ve o zaman doldu kayık filosu
Mısırlıların düzenli yığınlarıyla.
Arnavutlar gürültücü değil, ama değil
Asya'nın önceki dizginlenemez hayvanları da.

4.5.5. Mısırlılar

Şair Zalokostas şiirde Mısır güçleri için "Mısırlılar" şeklinde ayrı bir kullanıma da yer vermiştir.

Και χύνονται, προπέμποντες το θάμβος, εις τους στοίχους
Των Αιγυπτίων έως.[139]

Ve hücum ediyorlar, göndererek dehşeti
Mısırlıların birliklerine kadar.

Αγών φοβερός! Τα αιγύπτια στίφη
Εις τους προμαχώνας τας χείρας στηρίζουν,[140]

Korkunç muharebe! Mısırlıların sürüleri
Tabyanın dışına dayıyor ellerini,

Αιγύπτιον βάπτει τα τείχη μας αίμα,
Πληθύς φονευμένων την θάλασσαν φράσσει.[141]

Mısırlı kanı boyuyor surlarımızı,
Denizde sayısız ölü yığılıyor.

Συντρίβονται δέ οι αιγύπτιοι στοίχοι,
Και πίπτουν καθώς των αγρών οι αστάχεις.[142]

Mısır birlikleri mahvoluyor,
Ve tarlalardaki buğday başakları gibi yere düşüyorlar.

[139] Aynı yerde, s. 63.
[140] Aynı yerde, s. 74.
[141] Aynı yerde, s. 77.
[142] Aynı yerde, s. 79.

4.5.6. Müslümanlar

Şair tarafından "Müslüman" ifadesinin sadece bir yerde kullanıldığı görülmektedir.

«Εις πλήρη φυγήν η οργή μας τοὺς τρέπει,
Και άτακτοι φεύγουν παντού Μουσουλμάνοι.[143]

"Bizim gazabımız onları tam kaçışa sürüklüyor,
Ve Müslüman gayrinizamiler kaçıyor her yere.

4.5.6. Arap-Fransızlar

Mısır'ın düzenli Cihâdiye askerleri şiirde Fransız askerî eğitimi almış olduklarından dolayı Arap-Fransızlar ve Fransızlar olarak da adlandırılmışlardır. Zira Mesolongi'deki Yunan asiler İbrahim Paşa'nın düzenli Mısır askerlerini bu şekilde isimlendiriyorlardı.

Και τις κατεύθυνεν αυτούς τους όλμους τους μεγάλους;
Ευρώπης άχθη!... δεν τολμώ να τους καλέσω Γάλλους.[144]

Ve bu büyük topları birisi mi yönlendiriyordu?
Avrupa'nın yükü! Onlara Fransız demeye dilim varmıyor.

Τας λόγχας σου τότε ας φέρουν οι Γάλλοι,
Και βλέπουμε πόσοι γυρίζουν οπίσω.[145]

O zaman Fransızlar süngülerinizi getirsin,
Ve bakalım kaç kişi geri dönecek.

Πηδούν εις την λίμνην οι Αραβογάλλοι
Και στοίχους απείρους λογχών σχηματίζουν.[146]

Atlıyorlar göle Arap-Fransızlar
Ve oluşturuyorlar sonsuz süngü safları.

[143] Aynı yerde, s. 72.
[144] Aynı yerde, s. 65.
[145] Aynı yerde, s. 68.
[146] Aynı yerde, s. 74.

4.6. Şiirde Yer Alan Osmanlı Şahsiyetleri

Şair Georgios Zalokostas "To Mesologgion" şiirinde, Osmanlı tarafında yer alan tarihî şahsiyetlere de yer vermiştir. "Sultan Mahmut", "Mehmet Ali Paşa" ve "İbrahim Paşa"[147] (Kavalalı) şiirde bir kez geçerken "Reşid Paşa"nın (Reşid Mehmed Paşa) ise daha fazla zikredildiği görülmektedir. Şair ayrıca gerek Mehmet Ali Paşa, gerek İbrahim Paşa, gerekse de Reşid Paşa için doğulu imajı kuvvetlendirmek amacıyla Perslere ait vali anlamındaki "Satrap" kelimesini de kullanmıştır.

Εκεί την δίκην του Μαχμούτ τρομάζων του αγρίου,
Εις τ' ονειρόν του έβλεπε τον βρόχον του δημίου.[148]

Orada vahşi Mahmud'un mahkemesinen korkarak,
Rüyasında celladın urganını görüyordu.

Ο Ιβραήμης προ πολλού στενά μας περιζώνει,
Αν ημ' εδώ, βοήθεια θεού με φέρει μόνη.[149]

İbrahim epeydir sıkıca bizi kuşattı,
Eğer buradaysam, beni sadece Tanrı'nın yardımı getiriyor.

«Εις την παραλίαν υπό λεγεώνων
Του Μεχμεταλή ο υιός κυκλωμένος,[150]

"Sahilde lejyonlar tarafından
Mehmetali'nin oğlu kuşatılmış,

-- Ο μέγας Σατράπης, υιοί των Ελλήνων,

[147] İbrahim Paşa (Kavala 1789 - Kahire 10 Kasım 1848) Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğludur. Ocak 1824'te II. Mahmud'un Mora isyanını bastırmak için Mehmed Ali Paşa'dan yardım istemesi üzere Mayıs 1824'te Mora'ya geçti. Mora'da Modon, Navarin, Tripoliçe ve Mesolongi'yi zapt ederek isyanı kontrol altına alsa da İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Yunanlar lehine duruma müdahale ederek 20 Ekim 1827'de Navarin'de Osmanlı ve Mısır donanmasını yakmaları üzerine babasının talimatıyla Mora'dan ayrıldı. Bkz. "İbrahim Paşa (Kavalalı)", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, C. 1, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 636-637; Muhammet Hanefi Kutluoğlu, "İbrahim Paşa, Kavalalı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 21, İstanbul 2000, s. 330-333.
[148] Aynı yerde, s. 61.
[149] Aynı yerde.
[150] Aynı yerde, s. 73.

Εντίμους συνθήκας φυγής σας προτείνει.[151]

--Büyük Satrap, Yunanların oğulları,
Sizlere onurlu kaçış anlaşmaları öneriyor.

--Την γλώσσαν των όπλων γνωρίζομεν όλοι,
Εκείνην λαλούμεν ήμεις, ο Σατράπης
Ας έλθη τα στίφη του φέρων.[152]

--Silahların dilini biliyoruz hepimiz,
Biz o dili konuşuyoruz, Satrap
Gelsin sürülerinin tamamını getirerek.

«Κλεισμένας, σπαιρούσας τας χείρας τανύων,
Αφρούς ο Σατράπης εξέμεσε λύσσης.
Καλεί τον Ρεσίτην και λέγει δεικνύων
Την Κλείσοβαν, --θέλεις εκεί να κτυπήσης;[153]

"Kapalı, gergin ellerini ileri uzatarak,
Satrap öfkeden ağzından köpükler saçtı.
Reşit'i çağırır ve söyler işaret ederek
Kleisova'yı, -- oraya saldırmak ister misin?

«Λυσσών ο Σατράπης το μέτωπον πλήττει,
Και τάττων εμπρός την ιδίαν σημαίαν[154]

Satrap öfkelenerek cepheyi dövüyor,
Sancağı bizzat öne koyarak.

«Επάνω νεκρών του Ρεσίτου χιλίων
Νεκρούς ο Σατράπης αφίνει χιλίους,
Ημείς του ναού του αγίου πλησίον
Εθάψαμεν μόνον τριάκοντ' ανδρείους.»[155]

"Reşid'in binden fazla ölüsü üzerine

[151] Aynı yerde.
[152] Aynı yerde.
[153] Aynı yerde, s. 68.
[154] Aynı yerde, s. 78.
[155] Aynı yerde, s. 80.

Satrap geride bin ölü bırakır
Biz ise kutsal mabedin yanı başına
Sadece otuz yiğit adam gömdük."

Söz konusu şiirde Reşid Mehmed Paşa[156] Yunan tarih yazımında kendisinden söz edildiği şekliyle bir yerde "Κιουταχής / Kiutahis" lakabıyla da anılmaktadır. Şair, "Vezir" olarak da değindiği Reşid Mehmed Paşa'nın vurularak yaralanmasını da şiirinde ele almıştır.

--«Τας νίκας των ανδρείων μας και τους βαρείς αγώνας
Και την πολλήν του Κυταχή φθορὰν θα παρατρέξω.[157]

--"Cesaretimizin ve ağır mücadelenin zaferleri
Ve Kütahi'nin büyük yıkımına tanık olacağım.

Και μίσος βαρύ, αδυσώπητον πνέων
Βοά ο κομπάζων στρατός του Ρεσίτου.[158]

Ağır acımasız bir kin estirerek
Reşit'in ordusu uğulduyor böbürlenerek.

Από της ακτής ο Ρεσίτης τους βλέπει,
Τον ίππον κεντά και πελάγιος φθάνει,[159]

Sahilden Reşit onları görüyor,
Ata binerek denize ulaşıyor,

Εν βόλι εν τούτοις, εν άγιον βόλι
Συρίζον κτυπά τον μηρόν του Βεζύρου.[160]

---

[156] Reşid Mehmed Paşa (Gürcistan? - Diyarbekir 1836) Osmanlı sadrazamı. Sadrazam Koca Hüsrev Paşa'nın kölelelerindendi. Hüsrev Paşa'nın maiyetinde Tekeli İbrahim Bey'in yakalanmasında yararlılık gösterince Menteşe mutasarrıfı yapıldı. Daha sonra Tulça muhafızı, Anadolu vali vekili, Konya valiliği oldu. 1823'te Tırhala ardından aynı yıl Vidin mutasarrıfı oldu. 1824'te Mora'daki isyanı bastırmak üzere Rumeli valiliği ve seraskerliğine getirildi. Bkz. Mehmed Yılmaz, "Reşid Mehmet Paşa", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 456-457; Kemal Beydilli, "Reşid Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 35, İstanbul 2008, s. 12-14.
[157] Aynı yerde, s. 61.
[158] Aynı yerde, s. 70.
[159] Aynı yerde, s. 72.

Bir kurşun, bununla birlikte kutsal bir kurşun,
Vızıldayarak Veziri kalçasından vuruyor.

Βαρέως εις κοίτην υγράν κοιμωμένους,
Χιλίους νεκροὺς ο Ρεσίτης αφίνει.[161]

Ağır bir şekilde vurulmuş olarak denizin dibine
Bin ölü bırakıyor Reşit.

Κ' ιππείς και πεζοὶ την αράν του Ρεσίτου
Πληρούντες σιδήρειον ύπνον κοιμώνται.[162]

Süvariler de piyadeler de Reşit'in lanetini
Yerine getirerek derin uykuda uyuyorlar.

Bununla birlikte Zalokostas'ın şiirinde bir başka tarihî kişiliğe daha değinilmektedir. Bu kişi aslen Fransız olan ve Mısır hizmetine giren askerî uzman Joseph Anthelme Sève'dir. Sève, İslam dinine geçerek Süleyman (Soliman Pacha) adını almıştı.[163] İbrahim Paşa'nın Mısır birlikleriyle Yunanistan'a gelen Süleyman Paşa'ya (el-Fransevî) bir kıta ayrılmış olup şair tarafından şiirde lanetlenmektedir. Ayrıca şiirde bir de Paşa'nın damadı olan kişiden bahsedilmektedir.

«Το τέρας! κτηνώδη λατρείαν ησπάσθη
Αφήσας το μύρον της πρώτης θρησκείας,
Και περιτμηθείς Σολιμάν ωνομάσθη

---

[160] Aynı yerde.
[161] Aynı yerde, s. 73.
[162] Aynı yerde, s. 74.
[163] Fransız Albay Octave Joseph Anthelme Sève (1788-1860), 1820'lerin başlarında Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'ya katılan Fransız dönmeler arasında en dikkate değer olanıdır. Gelecek vaat eden genç bir deniz subayı olan Sève, kariyerini sonlandıran bir düelloda kıdemli bir subayı öldürdü. Napolyon'un İtalya, Rusya ve sonunda Waterloo'da savaşan ordusunda kendisi için yenilenme imkânı buldu. Sève, Mehmed Ali Paşa'ya olan bağlılığını İslam'ı kabul ederek ve Süleyman Ağa adını alarak gösterdi. Sève, paşanın askerî yönetiminin en üst kademelerine girdi. Bkz. Andrew McGregor, *A Military History of Modern Egypt: From the Ottoman Conquest to the Ramadan War*, Praeger Security International, Westport, Connecticut 2006, s. 80. Sève hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Aimé Vingtrinier, *Soliman-Pacha (colonel Sève) Généralissime des armées égyptiennes, ou Histoire des guerres de l'Égypte de 1820 à 1860*, Librairie de Firmin Didot, Paris 1886.

Ο φαύλος, ο νόθος υιός της Γαλλίας.[164]

"Canavar! Benimsedi hayvanî inancı hoşgörüyle
Bırakarak ilk dinin vaftiz yağını,
Ve sünnet olup Süleyman adını aldı
Fransa'nın kötü, gayrimeşru oğlu.

«Εις μίαν εν τούτοις των λέμβων του στόλου
Γαμβρός του Πασά, εις πρωτεύων των άλλων,[165]

Donanma kayıklarından birine,
Bindi Paşa'nın damadı[166] ve önce o hareket etti.

5. Şiirde Öne Çıkan Bazı Motifler

5.1. Açlık ve Hastalık

Georgios Zalokostas'ın şiiri, 1826 Mesolongi kuşatmasında yaşanan bazı hadiseleri de aktarmaktadır. Bunlar arasında açlık ve hastalık anlatısı önemlidir. Osmanlı güçleri lagünün girişindeki adacıkları ele geçirince Yunan kaptan Miaoulis erzak ve takviye getiremez olmuş ve Mesolongi'de halk açlık çekmeye başlamıştı. Nitekim açlıktan ölümler de görülmüş ve bu durum savunmadaki Yunanlar için kısa sürede umutsuzluğu artırmıştı. Şehirde bulunan kedi, köpek, eşek ve atlar dahi yenip tüketilince insanlar hayatta kalabilmek için deniz yosunu bile yemek zorunda kalmışlardı. Besin yetersizliği ülser, iskorbüt, ishal ve eklemlerde şişlik gibi hastalıklara sebep olmuş, halkın önemli bir kısmı, zar zor yürüyebilen, adeta "iskeletler" haline gelmişti. Şair bu durumu dizelerinde şöyle yansıtmıştır.

Το Μεσολόγγι. ...
Εισέτι πείνης θύμα,[167]

Mesolongi. …
Açlığın kurbanı,

[164] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 77.
[165] Aynı yerde.
[166] Şiir anlatısında Paşa'nın damadından kastedilen kişi Hüseyin Bey'e uymaktadır. Mısır donanma başbuğu Muharrem Bey olma ihtimali düşüktür ki kendisi Ali Paşa'nın damadı, İskenderiye muhafızı ve Mısır donanması başbuğu idi. Bkz. Mehmed Es'ad Efendi, *a.g.e.*, s. 419, 494, 517, 549.
[167] Zalokostas, *a.g.e.*, s. 50.

--Φοβούμαι μήπως η φρουρὰ τον τραχηλόν της κλίνη
Εις του λιμού την πάλην.[168]

--Korkuyorum garnizonun boynunu bükmesinden
Açlıkla mücadelede.

Έχω νωθρά τα γόνατα, έχω στεγνά τα χείλη
Από την ασιτίαν.[169]

Dizlerimi hissetmiyorum, dudaklarım kuru
Yiyecek yokluğundan.

Αποκλεισμός ολόκληρον μας βασανίζει μήνα,
Μας έφαγε το νόσημα, μας έφαγεν η πείνα.[170]

Bütün bir ay kuşatılmışlık bize işkence çektiriyor,
Hastalık bizi bitirdi, açlık bizi yedi.

5.2. Ölüm

Şehirde kol gezen ölüm aynı zamanda şehrin savunulması sırasında kuşatanlara ve savunmada yer alanlara da dağıtılan bir armağan şeklinde şair tarafından işlenmiştir.

Ιδέτε πως το φρούριον ολόγυρά του δώρα
Θανάτου διανέμει.[171]

Bakın ölümün hediyeleri nasıl dağıtılıyor
Kalenin etrafında.

5.3. Patlamalar ve Ateşler

1826 Mesolongi kuşatması sırasında şehrin topa tutulması ve bombardımana uğraması şair tarafından cehennemi andıran patlamalar, yangınlar, ateşler ve hatta yanardağlar ve lavlar üzerinden anlatılmıştır.

[168] Aynı yerde, s. 56.
[169] Aynı yerde.
[170] Aynı yerde, s. 59.
[171] Aynı yerde, s. 54.

Bundan başka dağdan inen askerlerin sihalarının parlamasıyla ilgili olarak Etna Yanardağı ile de benzerlik kurulduğu görülmektedir.

Οπλολαμπής κατέβαινε στρατός πεζών κ' ιππέων,
Σπρατός, ώς ρεύμα ποταμού, ώς λάβα Αίτνης ρέων.[172]

Silah parlamasıyla piyade ve süvari ordusu aşağı iniyordu,
Bir ordu, bir nehir akıntısı gibi, akan Etna lavı gibi.

Το Μεσολόγγι, κάμινος αιματηρών αγώνων,
Παντού βροντά και καίει,
Και παντοχόσε πλέει
Εις του πυρός τας αστραπάς, εις του καπνού τα νέφη.[173]

Mesolongi, kanlı mücadelelerin cehennemi,
Her yerde top patlıyor ve yakıyor,
Ve her yönde suyun üzerinde yüzüyor
Ateşin şimşeklerinde ve dumanın bulutunda.

Εστίαι κεραυνών, τροφοί πυρκαϊάς μεγάλης,
Και καίονται και καίουν.
Οργίλον το Τριάδελφον ηφαίστειον αστράπτει,
Αλλά πυρσοί θανάτου
Κυκλόνουν τα πλευρά του,
Και σίδηρος ολμοκαής τα χώματά του σκάπτει.[174]

Sayısız şimşekler, büyük yangının neticesi
Ve yanıyorlar ve yakıyorlar.
Triadelfon yanardağı öfkeyle parlıyor,
Ancak ölüm meşaleleri
Etrafını sarıyor,
Ve yakıcı sıcak demir, topraklarını kazıyor.

Ακοίμητον εκεί βοά το πύρ τώ, ηφαιστείων.[175]

Yanardağların ateşi uyumaksızın orada uğulduyor.

[172] Aynı yerde, s. 62.
[173] Aynı yerde, s. 50.
[174] Aynı yerde, s. 51.
[175] Aynı yerde.

Διπλασιάζει τα πυρά το Μεσολόγγι τώρα.[176]

Mesolongi ateşi iki katına çıkarıyor şimdi.

«Από την κοίτην της φρικτής πυρκαϊάς εκείνης
Κρουνοί πυρός ακοίμητοι τα σκότη διεπέρων.
Εφλέχθ' η φύσις, έσβυσεν η λάμψις της σελήνης,
Πυρίνη προς τα όρη μας ημέρα διεχύθη[177]

"O korkunç yangının yatağından
Ateş kıvılcımları karanlıkları delip geçti.
Tabiat yandı, ayın parıltısı söndü,
Gün bizim buralara ateş misali göründü.

«Ουρανοπόρους δράκοντας χείρ έρριπτε δαιμόνων,
Κ΄ ενώ γραμμός εχάραττε πυρός αιθεροβάτου,
Εξέχυνεν ολόγυρα με παγετώδη κλόνον
Συρίγματα θανάτου.[178]

Şeytanların bir eli gökyüzünden ejderhalar atıyordu,
Bu arada gökyüzünde ateş çemberi çiziliyordu,
Etrafa yayılıyorlardı buz gibi
Ölümün ıslıklarıyla.

5.4. Ölümüne Direnme/Teslim Olmama

Şair Zalokostas şiirinde Mesolongi'de savunmadaki Yunanların ölümüne direnmeleri ve teslim olmayışlarına vurgu yapmış, sonuna kadar savaşmalarını yüceltmiştir. Bu duruma bir örnek olarak şiirin başlarında yer alan şu bent verilebilir.

Μυστηριώδη λαλιάν λαλούν τ' αστραπηβόλα
Χαλκών δρακόντων στέματα, βαρυεπής δ' αφ' όλα
Κραυγή γεννάται μία,
«Παράδος, λέγουν, την φρουράν, τα πέρίξ τηλεβόλα

[176] Aynı yerde, s. 54.
[177] Aynı yerde, s. 64.
[178] Aynı yerde, s. 64.

»Παράδος τα κλειδία.»
«Εις την ρομφαίαν κρέμανται» βοά το Μεσολόγγι
Διά πολλών στομάτων,
Και μέχρι των περάτων
Της γής βρούν οι φοβεροί της διαμάχης φθόγγοι.[179]

Esrarengiz sesler çıkarıyor
Ejderhaların bronzdan taçları
Ve yüksek sesli
Bir çığlık meydana geliyor
"Teslim edin, diyorlar, garnizona, etrafı çeviren topları
"Teslim edin anahtarları."
"Kılıcın ucunda asılı", diye haykırıyor Mesolongi,
Çok sayıda ağızdan,
Dünyanın sonuna kadar uzansın
Çarpışmanın korkunç sesleri.

5.5. Bombardıman ve Toplar

Mesolongi kuşatmasında topçu bombardımanları, karşılıklı topçu atışlarıyla meydana gelen topçu düelloları ve havan topları atışları bir savaşın ve kuşatmanın gereği olarak Zalokostas'ın şiirinde yer bulmuştur.

«Εσίγα το όπλον πρό πολλού. Τα στόματα των όλμων
Έχυνον μόνα κύκλωθεν τα φοβερά πυρά των,[180]

"Burada epeydir silah sustu. Havan toplarının ağızları
Korkunç ateşlerini daireler halinde gönderiyordu.

Και δύο πύργ' υψόνοντο ως από μάγων χείρας
Βαρείς και ολμοφόροι.
Ο Άραψ πολιορκητής, μακρόθεν πυργωμένος,
Εφαίνετο φοβούμενος των όπλων μας το σθένος.[181]

Ve iki kule yükseldi sanki büyücülerin elinden,
Ağır ve havan toplarıyla dolu.

[179] Aynı yerde, s. 51.
[180] Aynı yerde, s. 61.
[181] Aynı yerde, s. 63.

Arap kuşatmacı, uzaktan kuşatılmış halde,
Silahlarımızın gücünden korkar gibiydi.

«Αι βόμβαι της τρεμούσης γης ανέσκαπτον το βάθος,
Κ' εις μέγα κοιμητήριον η πόλις μετεβλήθη.
Τα στόματα των όλμων μας δεν έμενον σιγώντα,
Το πύρ μας αντικέλαδον εκ των τειχών εβρόντα.[182]

"Bombaları sarsılan yerin derinliklerini kazıyordu,
Ve şehir büyük bir mezarlığa dönüştü.
Havan toplarımızın ağızları sessiz kalmadı,
Ateşlerimiz gürültüyle yanıt veriyordu surlardan.

Sonuç

1830-1880 yılları arasındaki dönemde gelişen "Eski" veya diğer adıyla "Birinci" Atina Ekolü, bağımsızlığını elde eden Yunanistan'ın ilk edebiyat okuludur. Bu okul aynı zamanda yeni kurulmakta olan Yunan devletinin yeni bir siyasi, idari ve kültür hayatı oluşturmak için çabaladığı bir dönemin ürünüdür ki bu ekolün ana unsurunu Romantizm oluşturuyordu. Bununla birlikte ekolün önde gelen özelliklerinden biri de vatansever lirik ton ve 1821 Yunan İsyanı sürecinden temaların kullanılmasıdır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan 1826 yılında gerçekleşmiş Mesolongi Kuşatması, Yunan isyanı sürecinin önemli tarihî hadiselerinden biridir. Bu yönüyle konunun ayaklanmanın önde gelen tarih temalarından birini oluşturması, şehrin Yunan ulusal hafızası için dinî ve millî mitler içeren önemli bir mekân sunması, çağdaş Yunan edebiyatında Yunan şairler tarafından Mesolongi'nin diğer başka şiirlere de esin kaynağı olmasını sağlamıştır.

Yunanistan Krallığı'nda yeni bir kültürel hayat ortaya konması çabaları çerçevesinde 1851-1877 yılları arasında Atina'nın entelektüel hayatına, toplumda şiirin sahip olduğu önemli yeri kanıtlayan ve o yıllarda önemli bir kurum haline gelen şiir yarışmaları hâkim olmuştu. Şair Georgios Zalokostas da 1851 yılında Atina Üniversitesi'nin düzenlediği "Ralleios" şiir yarışmasına katılmış ve ilki düzenlenen bu yarışmada 1826 Mesolongi Kuşatmasını konu alan "To Mesologgion" adlı şiiriyle ödül kazanmıştır.

[182] Aynı yerde, s. 65.

Yunan başkentinde dönemin edebiyatına hâkim Birinci Atina Ekolü'nün özelliklerinden olan vatansever lirik tonun şair tarafından kullanılmış olması ve 1821 Yunan İsyanı sürecine ait bir tarihî bir temanın adı geçen şiirin konusunu oluşturması, yarışmada rakip şiirin önüne geçmesini sağlamıştır. Georgios Zalokostas'ın, 1821'de Yunan İsyanı başlayınca 16 yaşında ailesiyle birlikte İtalya'dan Yunanistan'a dönmüş ve mütakiben ayaklanmaya katılarak Türklere karşı savaşmış bir kimsedir. Onun Mesolongi kuşatmasında ve şehirden çıkış hareketinde yer almış olması şairi olayların bizzat tanığı kılmıştır. Bu sebeple Zalokostas'ın kuşatmada yaşananlara şahitlik etmiş olması yazdığı şiirine, tanıklıkları sayesinde, tarihî bakımdan ayrı ve özel bir nitelik katmaktadır.

Makalede ele alınan Zalokostas'ın "To Mesologgion" başlıklı şiiri oldukça uzun bir şiir olup, "A΄/1.", "B΄/2." ve "Kleisova" alt başlıklı olmak üzere üç kısımdan ve toplamda 613 dizeden oluşmaktadır. Şiirde yine mensup olduğu edebî ekolün diğer bir özelliği olarak Yunan Mitolojisine ait unsurlar da yer almaktadır. Hıristiyanlığa ait dinî unsurlar da görece daha az olmakla birlikte şiirde mevcuttur.

Şiirde Yunan isyanına katılmış şahsiyetlerden Mesolongi kuşatmasında yer alan Kitsos Tzavellas'ın ayrıca vurgulandığı görülmektedir. Tzavellas, Kleisova'da sergilediği mücadelesiyle şiirin "Kleisova" alt başlıklı üçüncü kısmının önemli bir karakteri olarak yansıtılmıştır. Şair Zalokostas, gerçekte Mesolongi kuşatmasında yer almış olsa da, bu şiirde kendini Dimos adlı bir savaşçı olarak gizlemiş, kendisine bu şekilde şiirinde yer vermiştir.

Şiirde şehri savunan kuşatma altındaki Yunanlara karşı savaşan, şehri ele geçirmeye çalışan Osmanlı güçlerinin imgesi doğal olarak olumsuzdur. Şiirde birkaç yerde ağır ifadelere rastlanılmaktadır. Osmanlı güçleri olarak genellenebilecek "öteki" kavramı şair tarafından şiirde etnik ayrım ve vurgularla da işlenmiştir. Şiirde yer alan "öteki"nin içinde Türkler, Mısırlılar, Araplar, Arnavutlar, Fransızlar isim ya da sıfat halinde karşımıza çıkmaktadır. "Doğulu öteki"den Barbarlar olarak da bahsedilmektedir.

Osmanlı tarafında tarihî kişilikler olarak Sultan II. Mahmud, Kavalalı İbrahim Paşa ve Reşid Mehmed Paşa şiirde zikredilmektedir. Reşid Mehmed Paşa şiirde en fazla değinilen Osmanlı figürü durumundadır. Mısır düzenli cihâdiye askerlerinin, Fransız askerî eğitimi aldıklarından dolayı şehri savunan Yunanlar tarafından "Arap-Fransızlar" olarak da adlandırılmış

olmaları şiire de yansımıştır. Mehmet Ali Paşa, İbrahim Paşa ve de Reşid Paşa için doğu imajını artırmak ve vurgulamak maksadıyla "Satrap" kelimesinin de kullanıldığı görülmektedir.

Savaşın açlık, hastalık, yangın, patlamalar ve ölüm gibi tüm dehşetini yansıtan şiir, Yunan toplumuna kahramanlık, ölümüne direniş ve teslim olmama mesajlarını vermektedir. Nitekim nüfusun "kahramanca direnişi" ve ardından Türk-Mısır kuvvetleri tarafından uygulanan şiddet sebebiyle, Mesolongi kasabasına, diğer Yunan şehirleri arasında benzersiz olan "İera Polis" (Kutsal Şehir) fahri unvanı verilerek Yunan ulusal hafıza mekânı kılındığını belirtmek gerekmektedir. Öte yandan Yunanlar açısından askerî bir felaket olmasına rağmen, Mesolongi kuşatması ve sonrasında yapılan propaganda Yunan davası için bir zafer olmuştur. Zira Osmanlılar tarafından Mesolongi'nin ele geçirilmesi ve ardından yaşananlar, Yunanların ve Filhelenlerin propagandasıyla Batı Avrupa'dan birçok kişinin Yunan davasına artan bir sempati duymalarına sebep olmuştur. Bu durum ise Yunanların lehine isyana yönelik Avrupa müdahalesini hızlandırmıştır. Mesolongi bu yönüyle de Filhelen sembollerden biridir.

KAYNAKÇA

AGAPİTOS, Agapitos S., *Οι Ένδοξοι Έλληνες του 1821, ή Οι Πρωταγωνισταί της Ελλάδος*, Τυπογραφείον Α. Σ. Αγαπητού, Εν Πάτραις 1877.

Ahmed Lûtfî, *Vak'anüvîs Ahmed Lûtfî Efendi Tarihi*, C. I, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

BEATON, Roderick, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση και Πεζογραφία 1821-1992*, (μετάφραση) Ευαγγελία Ζουργού, Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996.

BEYDİLLİ, Kemal, "Reşid Mehmed Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 35, İstanbul 2008, ss. 12-14.

BREWER, David, *The Greek War of Independence: The Struggle for Freedom from Ottoman Oppression*, Overlook Duckworth, London 2011.

DAPOUDANİ, Alexandra Marina, *Çağdaş Yunan Edebiyatında Birinci Atina Ekolü (1830-1880) ve Atina Romantik Akım Şiirlerinde Pesimizm*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bülent Akyay, Edirne 2021.

DİMARAS, K. Th., *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας*, Εκδόσεις Γνώση, Αθήνα 2000.

DİAMANTOYROY, İoanna, "Εξάπλωση της Επανάστασεως κατά τον Απρίλιο και τον Μαϊο, Επέκταση και Ένταση των Πολεμικών Συγκρούσεων", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 100-128.

DOGANİS, Th., "Μεσολόγγιον", *Μεγάλη Στρατιωτική καί Ναυτική Έγκυκλοπαιδεία*, Τόμος Τέταρτος, Καβάδης-Μωριάς, Αθήνα 1929, ss. 503-507.

DRAGOMANNI, Francesco Gherardi, *Per la caduta di Missolongi ai nemici della Grecia*, Fabris, Firenze 1841.

GARANTOUDİS, Euripidis, "Επτανησιακή Σχολή", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, s. 678-680.

_____, "Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008, ss. 1661-1663.

Γεώργιος Ζαλοκώστας, υπό Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, Τύποις Σ. Οικονόμου και Λ. Μηλιάδου, Αθήνησι 1868.

Γεωργίου Ζαλοκώστα Έργα, πρόλογος και σημειώματα Κώστα Καιροφύλα, συνεργασία Γ. Ε. Ζαλοκώστα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννου Ν. Σιδέρη, Εν Αθήναις 1899.

GİANNOPOULOS, İoannis, "Η Επανάσταση κατά το 1823", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 289-313.

"İbrahim Paşa (Kavalalı)", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, C. 1, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, ss. 636-637.

Η Ποίηση της Ελληνικής Επανάστασης 1821, Ανθολόγηση, εισαγωγικές σημειώσεις, επιμέλεια, εργοβιογραφικά σημειώματα: Κώστας Σταμάτης, Εκδόσεις Πατάκη – Ανθολογίες, Αθήνα, Δεκέμβριος 2020.

KARASARINIS, Markos, "Mesolonghi", *The Greek Revolution: A Critical Dictionary*, (ed.) Paschalis M. Kitromilides, Constantinos Tsoukalas, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge 2021.

KASOMOULİS, Nikolaos K., *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επαναστάσεως των Ελλήνων 1821-1833*, Εισαγωγή και Σημειώσεις Γιάννης Βλαχογιάννης, Τόμος Β΄, Χορηγία Παγκείου Επιτροπής, Αθήναι 1940.

KELAĞA AHMET, İbrahim, DAPOUDANİ, Alexandra Marina, "Çağdaş Yunan Edebiyatında Yedi Adalar Ekolü Temsilcilerinin Şiirlerinde Romantizm", *Balkan Dilleri ve Edebiyatları Araştırmaları I*, (ed.) İbrahim Kelağa Ahmet, Trakya Üniversitesi Balkan Araştırma Enstitüsü Yay., Edirne 2021, ss. 75-130.

KURTOĞLU, Fevzi, *Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi (Çengeloğlu Tahir Paşa)*, Cilt 1, Askeri Deniz Matbaası, İstanbul 1944.

KUTLUOĞLU, Muhammet Hanefi, "İbrahim Paşa, Kavalalı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 21, İstanbul 2000, ss. 330-333.

MAZOWER, Mark, *The Greek Revolution: 1821 and the Making of Modern Europe*, Penguin Press, New York 2021.

MCGREGOR, Andrew, *A Military History of Modern Egypt, From the Ottoman Conquest to the Ramadan War*, Praeger Security International, Westport, Connecticut 2006.

Mehmed Es'ad Efendi, *Vak'anüvis Es'ad Efendi Tarihi*, (neşr. haz.) Ziya Yılmazer, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000.

MOULLAS, Panayotis, *Les Concours Poetiques de l'Université d'Athenes 1851-1877*, Archives Historiques de la Jeunesse Grecque, Secrétariat Général à la Jeunesse, Athènes 1989.

ÖRENÇ, Ali Fuat, *Balkanlarda İlk Dram: Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babıali Kültür Yay., İstanbul 2009.

"Per la caduta di Missolongi ai nemici della Grecia Ode di Francesco Gherardi Dragomanni / Τοις Εχθροίς της Ελλάδος κατά την πτώσην του Μεσσολογγίου Θρήνος Φραγκίσκου Γεράρδου Δραγομάνου", μετάφραση Γ. Χ. Ζαλοκώστα, Τύποις Φ. Καραμπίνη και Κ. Βάφα, Αθήνησι 1851.

POLİTİS, Linos, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Ζ΄ Έκδοση, Αθήνα 1993.

SFYROERAS, Vasileios, "Τοπική Επικράτηση της Επανάστασεως", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 173-199.

SFYROERAS, Vasileios, "Η Επανάσταση κατά το 1822", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 212-286.

STAUROPOULOU, Eri, *Η Νεοελληνική Ποίηση και τα Εικοσιένα. Διάλογος με την Ιστορία*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2022.

Το Μεσολογγιον, υπό Γ. Χ. Ζαλοκώστα, εκ του Τυπογραφείου Κ. Αντωνιάδου, Εν Αθήναις 1851.

VAKALOPOULOS, Apostolos, "Η Επανάσταση κατά το 1825", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 373-405.

VAKALOPOULOS, Apostolos, "Η Επανάσταση κατά το 1826", *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΒ΄, Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1832)*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1975, ss. 408-436.

VINGTRINIER, Aimé, *Soliman-Pacha (colonel Sève) Généralissime des armées égyptiennes, ou Histoire des guerres de l'Égypte de 1820 à 1860*, Librairie de Firmin Didot, Paris 1886.

VITTI, Mario, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Εκδόσεις Οδυσσεας, Αθήνα 2003.

YILMAZ, Mehmed, "Reşid Mehmet Paşa", *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, C. 2, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1999, ss. 456-457.

ZALOKOSTAS, Georgios, *Τα Άπαντα*, υπό Ευγενιου Ζαλοκώστα, Τυπογραφείον Δ. Αθ. Μαυρομμάτη, Αθήνησι 1859, ss. 35-63.

_____, *Τα Άπαντα*, υπό Ευγενιου Ζαλοκώστα, εκ του Τυπογραφείου των Αδελφών Περρή, Εν Αθήναις 1873, ss. 61-89.

_____, *Έργα*, Συνεργασία Γ. Ε. Ζαλοκώστα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννη Ν. Σιδέρη, Εν Αθήναις 1899, ss. 109-131.

_____, *Τα Άπαντα*, Εκδοτικός Οίκος Γεώργιου Φέξη, Εν Αθήναις 1903, ss. 47-81.

ZİRAS, Aleksis, ANAGNOSTOPOULOS, Vasilis D., "Ζαλοκώστας, Γεώργιος Χ.", *Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα, Έργα, Ρεύματα, Όροι*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2008.

ZORAS, Georgios Th., *Ο Ελληνικός Ρομαντισμός και οι Φαναριώται*, Πανεπιστήμιον Αθηνών - Φιλοσοφική Σχολή, Αθήνα 1975, ss. 287-289.

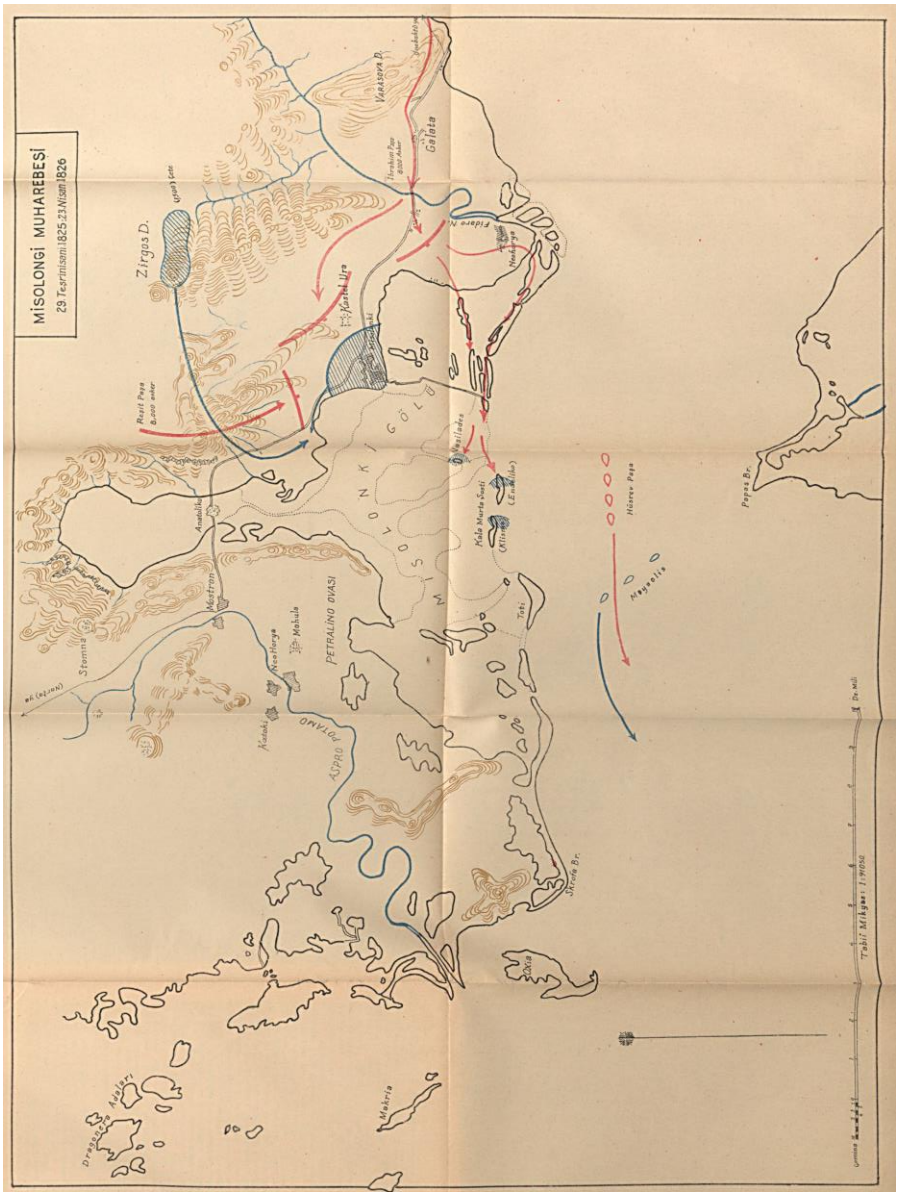
EKLER

Ek 1: Georgios Zalokostas

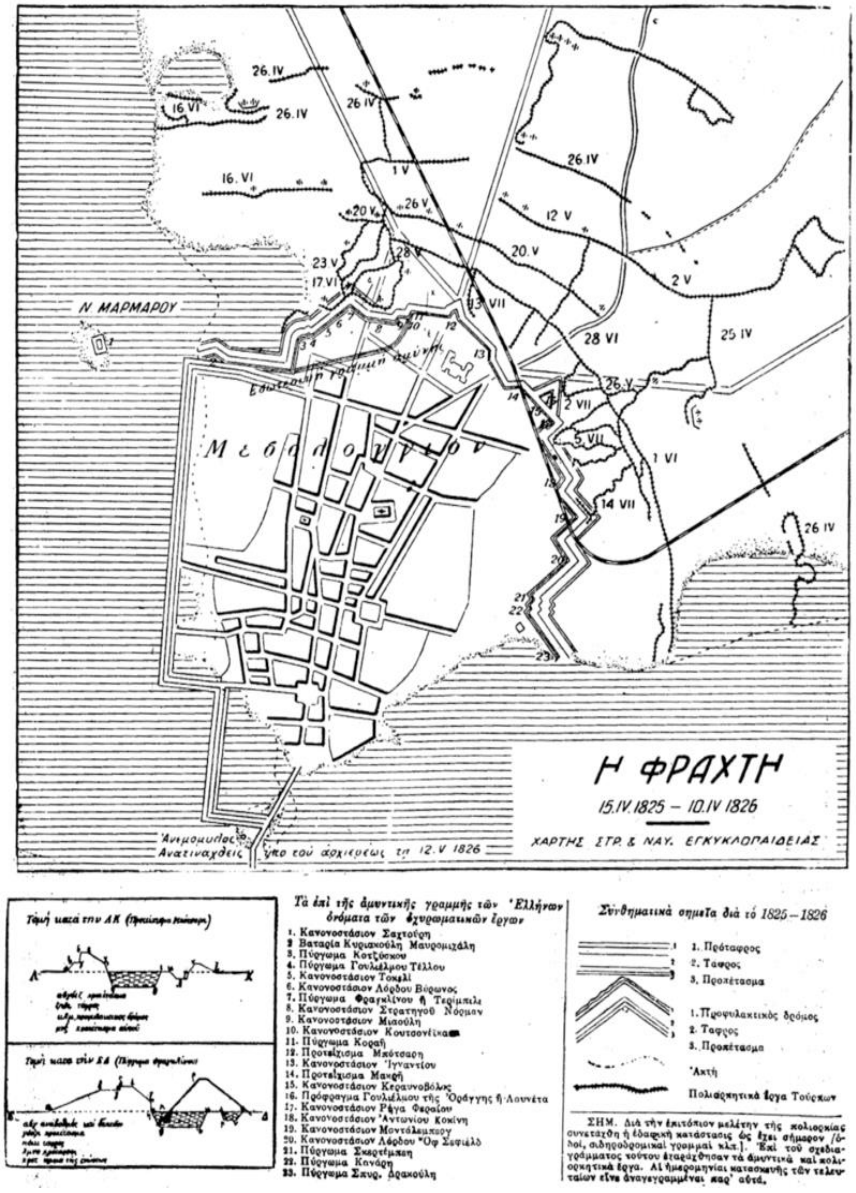
Kaynak: Georgios Kh. Zalokostas, *Τα Άπαντα*, υπό Ευγενιου Ζαλοκώστα, εκ του Τυπογραφείου των Αδελφών Περρή, Εν Αθήναις 1873.

Ek 2: Mesolongi Muharebesine dair harita (1825-1826)

Kaynak: Fevzi Kurtoğlu, *Yunan İstiklal Harbi ve Navarin Muharebesi (Çengeloğlu Tahir Paşa)*, Cilt 1, Askeri Deniz Matbaası, İstanbul 1944.

Ek 3: Kuşatma Sırasında Mesolongi, Tahkimatlar, Tabyalar, Siperler

Kaynak: Th. Doganis, "Μεσολόγγιον", *Μεγάλη Στρατιωτική καί Ναυτική Ἐγκυκλοπαιδεία*, Τόμος Τέταρτος, Καβάδης-Μωριάς, Αθήνα 1929, s. 504.

Ek 4: Mesolongi Kuşatması (P. Zografos'un tablosu)

Kaynak: https://el.wikipedia.org/wiki/Πολιορκία_του_Μεσολογγίου_(1825-1826)#/media/Αρχείο:Zografos-Makriyannis_15_Messologiou_Boissonas.jpg, (25.09.2022).

Ek 5: İbrahim Paşa'nın Mesolongi'ye Saldırısı (G. Mazzola'nın tablosu)

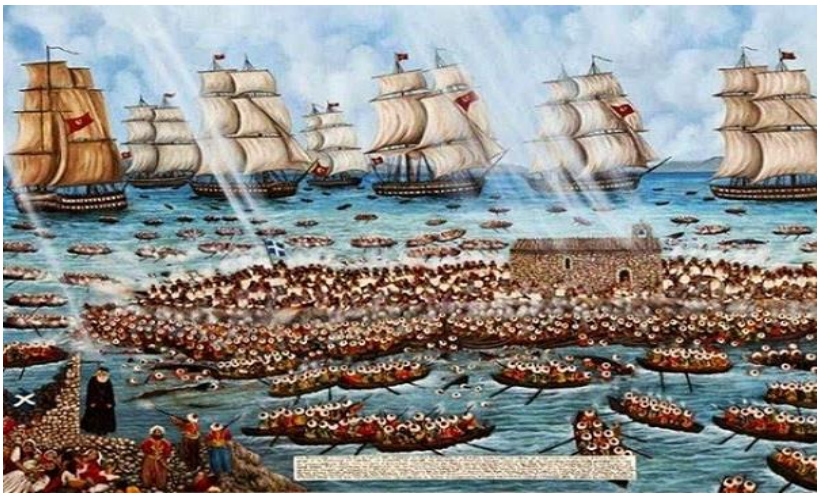
Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Mazzola_-_The_Attack_of_Ibrahim_Pasha_against_Messolonghi.jpg, (25.09.2022).

Ek 6: Kleisova Adacığı

Kaynak:
https://www.topontiki.gr/2013/03/20/i-agnosti-25i-martiou-i-poliorkia-tis-nisidas-klisova-sto-mesolongi/, (25.09.2022).

Ek 7: Kleisova Muharebesi'ne dair temsilî bir Yunan tablosu.

Kaynak:
https://iaitoloakarnania.gr/2019/03/ena-istoriko-epos-sta-nera-tou-mesol/, (25.09.2022).

Ek 8: Kavalalı İbrahim Paşa

Kaynak:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Yunan_isyanı#/media/Dosya:IbrahimBaja.jpg, (25.09.2022).

Ek 9: Mehmed Reşid Paşa

Kaynak:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Reşid_Mehmed_Paşa#/media/Dosya:Ritratto_del_pascia_Rescild_-_Giovanni_Boggi.jpg, (25.09.2022).

Ek 10: Joseph Anthelme Sève - Süleyman Ağa/Paşa

Kaynak: Vingtrinier, *a.g.e.*

Ek 11: Kitsos Tzavellas

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Yunan_isyanı#/media/Dosya:Tzavellas.jpg, (25.09.2022).

Ek 12: Georgios Karaiskakis

Kaynak:
https://fr.wikipedia.org/wiki/Georgios_Karaiskakis#/media/Fichier:Karaiskakis_Greek_Fighter.JPG, (25.09.2022).